

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛОВАЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Наталія ПЕТРИЦА

ВСТУП ДО СЛАВІСТИЧНИХ СТУДІЙ

навчально-методичний посібник

для здобувачів ОПП «Словацька мова та література»,

ОПП «Чеська мова та література»

спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізацій 035.036. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно)

перша - словацька»,

035.038. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - чеська

Ужгород – 2024

Петріца Н.М. **Вступ до славістичних студій:** навчально-методичний посібник для здобувачів ОПП «Словацька мова та література», ОПП «Чеська мова та література» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізацій 035.036. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - словацька», 035.038. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - чеська». Ужгород, 2024. 70 с.

Укладач: **Петріца Н. М.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри словацької філології;

Рецензенти: **Мадяр О.Л.**, кандидат філологічних наук, доцент Інституту центральноєвропейських студій філософського факультету Пряшівського університету (Словаччина)
Юсип-Якимович Ю.В. кандидат філологічних наук, доцент кафедри словацької філології;

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри словацької філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
«30» серпня 2024 р., протокол №1.

Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
«27» вересня 2024 р., протокол № 1.

© Петріца Н.М., 2024 р.
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024 р.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Зміст навчальної дисципліни.....	5
Плани лекцій.....	7
План практичних занять.....	16
Питання для підсумкового контролю.....	38
Зразки модульних контрольних робіт.....	39
Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання	43
Список рекомендованої літератури.....	49
Додатки	56

ПЕРЕДМОВА

Вступ до славістичних студій - пропедевтичний курс, який "уводить" студентів у світ слов'ян, їх мов, духовної і матеріальної культури, сприяє "діалогу культур".

Мета курсу – закласти основи славістичної підготовки, підготувати студентів-бакалаврів до вивчення основних філологічних курсів, ознайомити з актуальними проблемами сучасної славістики, особливостями слов'янських мов, культур, підготувати до більш поглибленого вивчення однієї із слов'янських мов і культури відповідної країни.

Завдання вивчення курсу філологічної славістики для студентів-філологів полягає у формуванні глибоких знань про слов'янські мови, літератури, культури та історію їх становлення та розвитку. Основними засадами вивчення курсу є:

Теоретичне осмислення: ознайомлення з основними концепціями славістики, її завданнями, напрямками та методами дослідження.

Порівняльний аналіз: розвиток умінь порівнювати структури слов'янських мов (фонетика, морфологія, синтаксис, лексика) для виявлення спільних і відмінних рис.

Історичний контекст: вивчення історії формування та розвитку слов'янських мов і літератур у різних культурних і соціальних умовах.

Культурологічний підхід: розуміння ролі слов'янських народів у світовій культурі, літературних традицій та взаємовпливів між ними.

Практичні навички: формування навичок аналізу філологічних текстів, роботи з науковими джерелами, розвитку критичного мислення.

Міжкультурна комунікація: підготовка до ефективної взаємодії в багатомовному та мультикультурному середовищі.

Головні принципи, на яких будується курс, – науковість, системність, історизм, порівняльний підхід, орієнтованість на усвідомлене сприйняття науково-навчального матеріалу, професійний інтерес. Важливу роль у викладанні курсу відіграють принципи розвивального, особистісно-орієнтованого, лінгво-культурознавчого підходів.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи спрямовані на усвідомлення місця теми, питання в курсі філологічної славістики, носять репродуктивно-пошуковий, креативний характер, формують дослідницьку компетентність здобувача, спонукають до осмислення вивченого навчального матеріалу у вигляді самостійної, творчої, пошукової роботи.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

Слов'янська філологія як наука. Слов'яни в сучасному світі.

Тема 1. Філологія як комплекс лінгвістичних та культурно-історичних дисциплін.

Філологічні дисципліни.. Філологічна славістика, її компоненти. Основні поняття дисципліни. Зміст і структура курсу “Вступ до славістичних студій”. Роль курсу у формуванні національно-мовної особистості. Зв'язок курсу з іншими навчальними дисциплінами вищої школи. Професійна спрямованість курсу. Наукове, навчально-методичне забезпечення курсу.

Тема 2. З історії становлення і розвитку філологічної славістики.

Виникнення філологічної славістики як науки.. Періодизація історії слов'янської філології. Основні культурні та наукові центри слов'ян. Дослідження в галузі слов'янської філології (І.Домбровський, В.Копітар, О.Востоков, І.Шафарик). Наукова діяльність І.Срезневського, О.Потебні, Ф.Буслаєва та ін. Внесок Ф.Міклошича, Г.Ягича у вивчення слов'янських мов. Слов'янська філологія у другій половині XIX ст. Дослідження українських науковців у галузі слов'янської філології. Слов'янська філологія у XX столітті. Організація слов'янознавчих кафедр в університетах. Славістика у неслов'янських країнах. Актуальні завдання славістики XXI ст. Ознайомлення з творчим доробком славістів у загальноосвітньому закладі.

Тема 3. Слов'янські народи в сучасному світі.

Слов'янські народи і мови (загальна характеристика). Етнонім "слов'яни". Етнічна близькість слов'янських народів. Основні культурні і наукові центри слов'ян.

Тема 4. Слов'янські мови та їх класифікація.

Класифікація слов'янських мов. Слов'янські літературні мови та їх діалекти. Слов'янські країни, особливості їхніх мов. Слов'янські мови серед інших індоевропейських мов.

Модуль 2.

Історична доля слов'янства

Тема 5. Етногенез слов'ян як комплексна проблема сучасної славістики.

Пошуки прабатьківщини слов'ян. Територія розселення слов'ян (теорії). Дунайсько-Карпатська теорія. Вісло-Дніпровська теорія. Вісло-Одерська теорія. Розширення території праслов'янської мови на початку нашої ери.

Тема 6. Праслов'янська мова.

Спільноіндоевропейська мова – спільна мова всіх індоевропейських народів. Праслов'янська мова як спільна прамова всіх слов'ян. Періодизація історії праслов'янської мови. Діалектне членування праслов'янської мови.

Тема 7. Відомості про слов'ян. Археологічні дані про слов'ян. Відомості про слов'ян у античних авторів. Мовні зв'язки слов'ян із сусідніми народами.

Тема 8. Матеріальна культура давніх слов'ян. Побудова житла. Розвиток ремесел у слов'ян. Сільськогосподарське виробництво, транспорт. Одяг, Тканини, прикраси тощо.

Тема 9. Відображення у мові духовної культури давніх слов'ян.

Джерела відомостей про суспільний устрій та духовну культуру давніх слов'ян. Суспільний устрій давніх слов'ян. Перші державні утворення у слов'ян. Основні засади уявлень давніх слов'ян про навколишній світ. Язичництво як вияв давніх уявлень про навколишній світ. Язичницький пантеон богів і богинь. Слов'янська демонологія. Давній народний календар у слов'ян.

ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

МОДУЛЬ 1.

СЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ ЯК НАУКА. СЛОВ'ЯНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тема 1. Філологія як комплекс лінгвістичних та культурно-історичних дисциплін.

План

1. Слов'янська філологія як галузь філологічних знань.
2. Слов'янська філологія, її компоненти. Зміст і структура курсу. Зв'язок курсу " Вступ до славістичних студій " з іншими дисциплінами Роль курсу у формуванні національно-мовної особистості.
3. Основні філологічні дисципліни, методи досліджень у лінгвістиці. Значення порівняльно-історичного методу в мовознавстві.
4. Основні культурні та наукові центри слов'ян

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
2. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручникю. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
3. Мови Європи. Календар на 2001 рік (За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тарас Шевченка.)/Уклад.К.М.Тищенко.К.: "Кальварія", 2001.20 с.
4. Форманова С.В. Поняття "мовної картини світу" в сучасній українській літературній мові //Мова і культура. Випуск 3, т.ІІ.К.: Вид Дім Д.Бурого, 2001. С.182-186.
5. Чучка П.П.Вступ до слов'янської філології.К.: НМК ВО, 1988.77 с.

Тема 2 . З історії становлення і розвитку філологічної славістики

План

1. Дослідження в галузі слов'янської філології
2. Розвиток славістики у ХІХ ст.: напрями досліджень, наукові центри.
3. Розвиток славістики у слов'янських країнах у ХХ ст
4. Становлення східнослов'янської філології
5. Становлення західнослов'янської філології
6. Становлення південнослов'янської філології
7. Становлення зарубіжної слов'янської філології

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
2. Даниленко Л. І., Русанівський В. М., Федонюк В. Є., Чумак В. В. Українське мовознавство у західних і південних слов'ян. К., 2005. 178 с.
3. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручникю. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
4. Мови Європи. Календар на 2001 рік.(За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка.)/Уклад.К.М.Тищенко.К.: "Кальварія", 2001.20 с.
5. Романюк Т. Любор Нідерле і розвиток чеської славістики та археології у контексті українського національного поступу // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. 2017. Вип. 21. С. 41-58. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mdapv_2017_21_4
6. Форманова С.В. Поняття “мовної картини світу” в сучасній українській літературній мові //Мова і культура. Випуск 3, т.ІІ. К.: Вид Дім Д.Бурого, 2001. С.182-186.
7. Чучка П.П.Вступ до слов'янської філології. К.: НМК ВО, 1988.77 с.

Тема 3. Слов'янські народи в сучасному світі.

План

1. Етнонім "слов'яни". Етнічна близькість слов'янських народів.

2. Сучасні слов'янські народи. Слов'янські країни, особливості їхніх мов.
3. Слов'янські мови, їх генетична спорідненість. Слов'янські мови серед інших індоєвропейських мов.

Література

1. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с.
2. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика //Відродження. 1994. №8. С. 56-59.
3. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник. К.: Вища шк., 2001. 255 с.
4. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручнику. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
5. Мови Європи. Календар на 2001 рік. (За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тарас Шевченка) /Уклад. К.М.Тищенко.К.: "Кальварія", 2001.20 с.
6. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. К.: Вища шк., 1983. С. 11-13.
7. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології.К.: НМК ВО, 1988.77 с.
8. Історія південних і західних слов'ян від найдавніших часів до кінця XIII століття: Навчальний посібник / Десятничук І. О. Київ: Кондор, 2018. 156 с.

Тема 4. Слов'янські мови та їх класифікація.

План

1. Класифікація слов'янських мов.
2. Східнослов'янські літературні мови і діалекти.
3. Західнослов'янські літературні мови і діалекти.
4. Південнослов'янські літературні мови і діалекти.

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.

2. Горбач О. Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських //Горбач О.Зібрані статті. III. Історія української мови. - Мюнхен, 1993. С. 4-30.
3. Єрмоленко С. Українська мова серед інших слов'янських //Дивослово. 2001. №5. С. 18 - 21.
4. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика//Відродження, 1994. №8. С.56-59.
5. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручнику. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
6. Манакін В.М. Деякі питання контрастивної лексикології слов'янських мов //Мовознавство. 2003. №4 . С.26-37
7. Півторак Г.П. Занепад зредукованих *ъ*, *ь* і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов //Мовознавство. 1998. №2/3. С. 3-14.
8. Черниш Т.О. До проблеми дослідження лексичних взаємозв'язків слов'янських мов //Мовознавство. 1994. №6. С. 53-60.
9. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології. К.: НМК ВО, 1988. 77 с.

МОДУЛЬ 2.

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ СЛОВ'ЯНСТВА

Тема 5. Етногенез слов'ян як комплексна проблема сучасної славістики

1. Пошуки прабатьківщини слов'ян. Територія розселення слов'ян (теорії).
2. Дунайсько-Карпатська теорія.
3. Вісло-Дніпровська теорія.
4. Вісло-Одерська теорія.
5. Інші теорії.

Література

1. Баран В.Д. Давні слов'яни. К.: Альтернативи, 1998. 336 с., з іл.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Baran_Volodymyr/Pokhodzhennia_slovian.pdf?PHPSESSID=ok2m8m0g6h5qbpu0dd22l6psh6

2. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с.
3. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
4. Етногенез і розселення ранніх слов'ян // Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття. Навчальний посібник // Щодра О.; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. С. 103-115.
5. Залізняк Л. Походження східних слов'ян //Дивослово, 2001. №3. С. 26 - 28.
6. Семичинський С.В. У лабіринті версій (Де знаходилася мовна прабатьківщина індоєвропейських народів) //Відродження.1994. №9. С. 63-66.
7. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручнику. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
8. Історія слов'янських народів (Центральна та Південно-Східна Європа, від найдавніших часів до кінця XVIII століття). Методичні рекомендації /Лобас Т.В. Луганськ: Альма матер, 2002. 46 с.
9. Непокупний А.П. Балтійські родичі слов'ян. К., 1979. 183 с.
10. <https://www.youtube.com/watch?v=pmgR8SnuqsI>
11. <https://ukrainaincognita.com/arkheologiya/stilske-gorodyshche>
12. https://www.youtube.com/watch?v=mh0-ed_vEE
13. <https://spadok.org.ua/slovyany/slov-yanski-toponimy-v-nimechchyni>
14. <https://www.youtube.com/watch?v=UZNzsdS-swU>
15. Слов'яни у 1-8 століттях
<https://www.youtube.com/watch?v=wtHglHBmn4Q>

Тема 6. Праслов'янська мова

План

1. Спільноіндоєвропейська мова – спільна мова всіх індоєвропейських народів. Праслов'янська мова як спільна прамова всіх слов'ян.
2. Періодизація історії праслов'янської мови.
3. Діалектне членування праслов'янської мови.
4. Розширення території праслов'янської мови на початку нашої ери.

Література

1. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник. К.: Вища шк., 2001. 255 с.
2. Лозко Г. Українське народознавство. К.: Зодіак-ЕКО, 1995. 368 с.
3. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручнику. К.: ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
4. Півторак Г.П. Праслов'янська епоха у світлі сучасних наукових даних // Мовознавство. 1982. №2.
5. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. К.: Вища шк., 1983.
6. Огієнко І. Праіндоєвропейська доба // У кн.: Історія української мови: Хрестоматія / Упрядн. С.Я. Єрмоленко, А.К. Мойсієнко. К.: Либідь, 1996. С. 138.
7. Ткачук О. Деякі аспекти проблеми походження української мови // Дивослово. 1999. № 4.
8. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології. К.: НМК ВО, 1988. 77 с.
9. https://www.youtube.com/watch?v=mh0-ed_vEE
10. Праслов'янська мова: поширитися, щоб померти Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=NtqkvrjnCLE>
11. Андрусяк А. Лекція «Мова Давньої Русі» Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=88_WxIxxhMTM

Тема 7. Відомості про давніх слов'ян.

План

1. Археологічні дані про слов'ян.
2. Відомості про слов'ян у античних авторів.
3. Мовні зв'язки слов'ян із сусідніми народами.

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О.С. Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
2. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика // Відродження. 1994.- №8. С. 56-59.
3. Куриленко В.М. Коспект лекцій з історичної граматики української мови (Вступ, фонетика). Глухів: ГДПУ, 1999. 35 с.
4. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2008. 344 с.

5. Лєснова В.В., Найрулін А.О. Історична граматика української мови: Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання факультету української філології. Луганськ. 2001. 31 с.
6. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник. К.: Вища шк., 2001. 255 с.
7. Майборода А.В. Старослов'янська мова. К.: Вища шк., 1975, 294 с.
8. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології. Київ, 1988. 77с.
9. https://www.youtube.com/watch?v=mh0-ed_vEE
10. <https://spadok.org.ua/slovyany/slov-yanski-toponimy-v-nimechchyni>
11. <https://www.youtube.com/watch?v=VlqZ-T73K9g>

Тема 8. Матеріальна культура давніх слов'ян

План

1. Побудова житла.
2. Розвиток ремесел у слов'ян.
3. Сільськогосподарське виробництво, транспорт.
4. Одяг, тканини, прикраси.

Література

1. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с.
2. Історія слов'янських народів (Центральна та Південно-Східна Європа, від найдавніших часів до кінця XVIII століття). Методичні рекомендації /Лобас Т.В. Луганськ: Альма матер, 2002. 46 с.
3. Кононенко П.П. Українознавство: Підручник. - К.: Либідь, 1996. 384 с.
4. Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. К.: "АртЕк", 2001. 304 с.
5. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручнику. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
6. Миронова Г.М. Мотивація термінів східнослов'янської народної архітектури в етнолінгвістичному висвітленні //Мовознавство. 1991. №4. С. 21-30.
7. <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html>

8. Давні слов'яни. Археологія та історія: навч. посіб. / Н. С. Абашина, Д. Н. Козак, Є. В. Синиця, Р. В. Терпиловський ; НАН України, Ін-т археології, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Каф. археології та музеєзнавства. К.: Стародавній світ, 2012. 366 с.
9. Історія південних і західних слов'ян від найдавніших часів до кінця XIII століття: Навчальний посібник / Десятничук І. О. Київ: Кондор, 2018. 156 с.

Тема 9. Відображення у мові духовної культури давніх слов'ян.

План

1. Джерела відомостей про суспільний устрій та духовну культуру давніх слов'ян.
2. Суспільний устрій давніх слов'ян. Перші державні утворення у слов'ян.
3. Основні засади уявлень давніх слов'ян про навколишній світ.
4. Язичництво як вияв давніх уявлень про навколишній світ. Язичницький пантеон богів і богинь.
5. Слов'янська демонологія.
6. Давній народний календар у слов'ян.

Література

1. ↑ *Atweri, Slovanské pohanství dnes, Vlivy novopohanství na společnost i jednotlivce, Magisterská diplomová práce, 2007, s. 48* [online]. Masarykova univerzita v Brně [cit. 2008-06-28]. [Dostupné online](#)
2. ↑ TĚRA, Michal. *Perun: Bůh hromovládce*. Červený Kostelec: Pabel Mervart, 2009. S. 234.
3. ↑ [VÁŇA, Zdeněk](#). *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. S. 55–56.
4. [Máchal, Jan](#). *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. S. 3.
5. Архангельська А.М. Мовна картина світу у слов'янській фразеології //Слов'ян. вісн. 1998. Вип. 1. С. 210 - 213.
6. [Войтович В. М.](#) // «Українська міфологія». Київ: Либідь. 2002 р.664 с.
7. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень //Мовознавство. 2001. №5. С. 48 - 63.
8. Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу: Істор.-реліг. моногр. Вид. друге. К.: АТ "Обереги", 1994.

9. Карпенко О.П. Відбиття праслов'янської лексики в поліській гідронімії //Мовознавство, 1992. № 1.
- 10.Козак Д. Н. Венеди // Світогляд (133-173 с.) К., 2008. 470 с.
- 11.Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручникю. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
- 12.Андрусяк А. Лекція «Мова Давньої Русі»
https://www.youtube.com/watch?v=88_WxIxbMTM
- 13.Слов'янські культури в європейській цивілізації: [зб. ст.] / [відп. ред. В. І. Наулко] ; Укр. славіст. центр НАН України та М-ва освіти і науки України, Київ. ін-т «Слов'ян. ун-т». — Київ: Київ. ін-т «Слов'ян. ун-т», 2001. — 399 с.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1.

Тема 1.

Предмет і завдання курсу "Вступ до славістичних студій"

План

1. Слов'янська філологія, її складові. Основні філологічні дисципліни, методи досліджень у лінгвістиці. Значення порівняльно-історичного методу в мовознавстві
2. Періодизація історії слов'янської філології.
3. Основні культурні та наукові центри слов'ян.

Завдання для самостійної роботи

1. Яке завдання курсу в підготовці філолога?
2. Які напрями досліджень включає славістика?
3. З якими науками пов'язана слов'янська філологія?
4. Коли і як виникла слов'янська філологія як наука, якою була її проблематика спочатку?
5. Охарактеризуйте актуальні завдання сучасної слов'янської філології. У чому полягає перспектива її розвитку?

Теми рефератів

1. Роль слов'янської філології у збереженні культурної спадщини слов'янських народів
2. Використання порівняльно-історичного методу для реконструкції прамов
3. Значення праць Франца Боппа та братів Грімм для розвитку порівняльно-історичного мовознавства
4. Порівняльно-історичний метод у дослідженні слов'янських мов: основні досягнення
5. Етнолінгвістика як напрям дослідження взаємозв'язку мови і культури

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.

2. Мови Європи. Календар на 2001 рік.(За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тарас Шевченка.)/Уклад.К.М.Тищенко.К.: "Кальварія", 2001.20 с.
3. Русанівський В.М. Міждисциплінарна наука славістика //Мовознавство. - 1983. - 2. - С. 3-12.
4. Форманова С.В. Поняття “мовної картини світу” в сучасній українській літературній мові //У збірн. “Мова і культура. Випуск 3, т.ІІ.К.: Вид Дім Д.Бурого, 2001. С.182-186.
5. Чучка П.П.Вступ до слов'янської філології.К.: НМК ВО, 1988.77 с.

Тема 2.

З історії становлення і розвитку слов'янської філології

План

1. Дослідження в галузі слов'янської філології
2. Розвиток славістики у ХІХ ст.: напрями досліджень, наукові центри.
3. Розвиток славістики у слов'янських країнах у ХХ ст.
4. Дослідження українських славістів (Михайло Максимович, Олександр Колесса, Степан Смаль-Стоцький, Агатангел Кримський, Юрій Шевельов, О. Потебня).
5. Дослідження західнослов'янських славістів (Й.Добровський, Любор Нідерле, Ян Міхал Розвадовський, Павел-Йозеф Шафарик).
6. Дослідження південнослов'янських славістів (В.Копітар, Франц Міклошич, Райко Нахтігаль, Ватрослав (Ігнатій) Ягич).
7. Дослідження зарубіжної слов'янської філології (Август Шлейхер, Антуан Мейє, Олаф Брок (Брок), Луї Поль-Марі Леже).

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте процес зародження слов'янської філології. Назвіть її основні центри і засновників. Опишіть внесок провідних українських/ чеських/ словацьких учених у цей процес.
2. Опишіть процес становлення слов'янської філології в зарубіжних наукових центрах.
3. Поміркуйте, у чому полягають здобутки західнослов'янської філології першої половини ХХ – на початку ХХІ століття. Опишіть внесок західнослов'янських учених у цей процес.
4. Охарактеризуйте розвиток слов'янської філології в Україні протягом ХХ – на початку ХХІ століття.

Теми рефератів

1. Київ як центр слов'янської культури і науки: історія і сучасність
2. Прага і Карлів університет: осередок славістичних досліджень у Центральній Європі
3. Загреб і Любляна: внесок південнослов'янських країн у славістику
4. Відень і Берлін: роль західноєвропейських університетів у дослідженні слов'янських мов і культур
5. Слов'янські академічні товариства: їхня роль у розвитку науки й культури
6. Вплив балканських культурних центрів на формування слов'янської ідентичності
7. Наукова спадщина Михайла Максимовича в контексті розвитку славістики
8. Наукова діяльність Олександра Колесси у галузі порівняльного слов'янського мовознавства
9. Погляди Олександра Колесси на розвиток української мови у контексті славістичних студій
10. Наукові дослідження Степана Смаль-Стоцького в контексті загальнослов'янської філології
11. Агатангел Кримський: наукові ідеї та їхній вплив на сучасну славістику
12. Мовознавчі ідеї Юрія Шевельова в контексті світової славістики
13. Наукова спадщина Олександра Потебні у контексті розвитку славістичних досліджень
14. Методологічні підходи Йозефа Добровського у вивченні слов'янських мов
15. Наукова діяльність Яна Міхала Розвадовського у сфері фонетики та морфології слов'янських мов
16. "Слов'янські старожитності" Павела-Йозефа Шафарика як фундаментальна праця в історії славістики

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
2. Даниленко Л. І., Русанівський В. М., Федонюк В. Є., Чумак В. В. Українське мовознавство у західних і південних слов'ян. К., 2005. 178 с.

3. Кондзеля О.С. Проблеми граматики слов'янських мов у науковій спадщині О.О. Потебні //Слов'ян. вісн. - 1998. - Вип. 1. - С. 214 - 218.
4. Мови Європи. Календар на 2001 рік.(За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тарас Шевченка.)/Уклад.К.М.Тищенко.-К.: "Кальварія", 2001.-20 с.
5. Романюк Т. Любор Нідерле і розвиток чеської славістики та археології у контексті українського національного поступу // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. 2017. Вип. 21. С. 41-58. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mdapv_2017_21_4
6. Форманова С.В. Поняття “мовної картини світу” в сучасній українській літературній мові //У збірн. “Мова і культура. Випуск 3, т.ІІ. К.: Вид Дім Д.Бурого, 2001. С.182-186.
7. Чучка П.П.Вступ до слов'янської філології. К.: НМК ВО, 1988.77 с.

Тема 3. Слов'яни в сучасному світі.

План

1. Слов'яни в сучасному світі.
2. Етнонім "слов'яни". Етнічна близькість слов'янських народів.
3. Державотворення новітньої доби у слов'янських народів.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі чого лінгвістами зроблено висновок про належність слов'янських мов до індоєвропейської прамови?
2. Що означає термін "прамова"?
3. Назвіть країни, на території яких поширені слов'янські мови.
4. Назвіть столиці слов'янських держав.
5. З'ясуйте, які припущення висловлюють вчені стосовно походження етноніма «слов'яни»? Коли, на думку вчених, слов'яни виокремилися із спільноіндоєвропейської етнічної і мовної єдності?
6. Прокоментуйте вислів Т. Масарика про ментальність чехів.
Ми (чехи) завжди будемо маленькою часточкою світу... Ми нічим мне гірші від будь-якого іншого народу в світі, а в дечому і кращі. Це тепер починають зауважувати за кордоном. Нічого, що ми малий народ. Це має і свої переваги, ми можемо себе ліпше почувати вдома. Але дуже

важливо, щоб малий народ поміж великим не залишався позаду і вносив свою частку до справи великої людяності.

Теми рефератів

1. Культурно-історичний підхід Павела-Йозефа Шафарика до вивчення слов'янських народів
2. Формування слов'янських народів: історичний та культурний контекст
3. Слов'янські народи в етнокультурному просторі Європи
4. Класифікація слов'янських народів: східні, західні та південні слов'яни
5. Процеси націєтворення серед слов'янських народів у XIX–XX століттях Взаємозв'язки та взаємовпливи між слов'янськими народами протягом історії
6. Слов'янські народи та їхня роль у формуванні середньовічної Європи
7. Мовна ідентичність та національна свідомість слов'янських народів
8. Культурні традиції слов'янських народів: спільне та унікальне
9. Етронім "слов'яни" у літописах та стародавніх хроніках
10. Лінгвістичні ознаки етнічної близькості серед слов'янських мов
11. Фольклор як відображення етнічної спорідненості слов'янських народів
12. Проблеми етнічної ідентичності в сучасному слов'янському світі
13. Етнічна близькість і політичні альянси серед слов'янських народів у різні історичні епохи

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
2. Горбач О. Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських //Горбач О.Зібрані статті. III. Історія української мови. - Мюнхен, 1993. С. 4-30.
3. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томах; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с.
4. Єрмоленко С. Українська мова серед інших слов'янських //Дивослово. 2001. №5. С. 18 - 21.
5. Залізняка Л. Походження східних слов'ян //Дивослово. 2001. №3. С. 26-28.
6. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика//Відродження, 1994. №8. С.56-59.

7. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручникю. К.:ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
8. Манакін В.М. Деякі питання контрастивної лексикології слов'янських мов //Мовознавство. 2003. №4 . С.26-37
9. Півторак Г.П. Занепад зредукованих *ъ, ь* і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов //Мовознавство. - 1998. - №2/3. - С. 3-14.
- 10.Черниш Т.О. До проблеми дослідження лексичних взаємозв'язків слов'янських мов //Мовознавство. 1994. №6. С. 53-60.
- 11.Чучка П.П.Вступ до слов'янської філології. К.: НМК ВО, 1988. 77 с.

Тема 4.

Сучасні слов'янські мови та їх класифікація

План

1. Класифікація слов'янських мов.
2. Слов'янські літературні мови та їх діалекти.
3. Генетична спорідненість слов'янських мов.

Завдання для самостійної роботи

1. На які мовні групи поділяють сучасні слов'янські мови за їх близькістю в лексиці, фонетиці, граматичі?
2. Назвіть країни, на території яких поширені слов'янські мови. Назвіть столиці слов'янських держав. Охарактеризуйте одну з південнослов'янських/західнослов'янських мов (на вибір).
3. Розподіліть слов'янські мови за групами: *білоруська, чеська, українська, польська, болгарська, словенська, сербська, старослов'янська, словацька.*
4. Зазначте, які з поданих мов є державними і в яких країнах: *санскрит, українська, туркменська, італійська, португальська, польська, молдавська, ескімоська, датська, скіфська, кашубська, німецька, арабська, чеська, англійська, болгарська, циганська, осетинська, македонська.*
5. З'ясуйте з допомогою словників, як реалізувалися в різних слов'янських мовах спільноіндоєвропейські слова: *земля, сонце, вечір,*

весна, вогонь, вода, сніг, вітер, блискавка, дерево, дім, зерно, березень, серпень, грудень.

6. За якими фонетичними рисами південнослов'янські мови наближаються до східнослов'янських?
7. Поміркуйте, які фонетичні риси західнослов'янських мов характерні також для східнослов'янських
8. Поміркуйте, за якими фонетичними рисами південнослов'янські мови наближаються до східнослов'янських.
9. Поміркуйте, в чому, на вашу думку, виявляється близькість чеської/словацької та української мов.
10. Законспекуйте статтю: Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика // Відродження. 1994. №8. С. 56-59.

Підготувати таблицю, охарактеризувати кожен із сучасних слов'янських мов за таким планом:

- у яких країнах поширена; кількість носіїв; система графіки, її особливості; діалектний поділ мовної території; перша писемна фіксація; час виникнення сучасної літературної мови; діалектна основа літературної мови; основоположники літературної мови.

Теми рефератів

1. Слов'янські літературні мікрומови.
2. Мова бачванських русинів.
3. Розвідки Яна Міхала Розвадовського про походження слов'янських мов і діалектів
4. Історія слов'янських мов у працях Павела-Йозефа Шафарика
5. Внесок Вука Караджича у кодифікацію сербської мови та розвиток сербської літературної традиції
6. Південнослов'янські мовні реформи XIX століття: від Вука Караджича до сучасності
7. Порівняльно-історичний аналіз південнослов'янських мов у працях сербських і хорватських філологів
8. Порівняльний аналіз лексики в слов'янських мовах: спільні риси та відмінності
9. Історичний розвиток граматичних систем у слов'янських мовах
10. Проблеми запозичень і мовних контактів у слов'янському мовному просторі
11. Старослов'янські тексти як джерело для порівняльно-історичних досліджень

12. Типологічні особливості слов'янських мов у порівнянні з іншими індоєвропейськими мовами

Література

1. Горбач О. Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських // Горбач О. Зібрані статті. III. Історія української мови. Мюнхен, 1993. С. 4-30.
2. Коломієць Б.Т. Типологічні риси української літературної мови на фоні інших слов'янських // Мовознавство. 1992. №4. С. 3 – 10.
3. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика // Відродження. 1994. №8. С. 56-59.
4. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник. К.: Вища шк., 2001. 255 с.
5. Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. К.: "АртЕк", 2001. 304 с.
6. Мови Європи. Календар на 2001 рік. (За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка) / Уклад. К.М. Тищенко. К.: "Кальварія", 2001. 20 с.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 2.

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ СЛОВ'ЯНСТВА

Тема 5.

Пошуки прабатьківщини слов'ян

План

1. Етногенез слов'ян як комплексна проблема сучасної славістики.
2. Територія розселення слов'ян (теорії).
3. Дунайсько-Карпатська теорія.
4. Вісло-Дніпровська теорія.
5. Вісло-Одерська теорія.
6. Розширення території праслов'янської мови на початку нашої ери

Завдання для самостійної роботи

1. Наведіть аргументи і критику Вісло-одерської теорії прабатьківщини слов'ян.
2. Назвіть основні положення та наукові дискусії щодо Дунайської теорії прабатьківщини слов'ян.
3. Карпато-дунайська теорія: гіпотези про прабатьківщину слов'ян у межах Центральної Європи
4. Назвіть археологічні й лінгвістичні докази на користь східноєвропейського походження Дніпро-донецької теорії.

Теми рефератів

1. Концепція слов'янської етногенези в роботах Любора Нідерле.
2. Антропологічні аспекти етногенезу слов'ян.
3. Мовні ознаки вивчення етногенезу слов'янських народів.
4. Роль культурних і міграційних процесів у формуванні слов'янської ідентичності.
5. Історичні джерела про походження слов'ян: аналіз літописів та хронік.
6. Порівняльний аналіз гіпотез прабатьківщини слов'ян: сильні та слабкі сторони.
7. Поєднання лінгвістичних, археологічних та антропологічних методів у дослідженні етногенезу слов'ян.

8. Генетичні дослідження в контексті теорій походження слов'ян.
9. Історична міграція слов'ян: вплив на етнічну карту Європи.
10. Географічні межі поширення праслов'янської мови в античну епоху.

Література

1. Балушок В. Етногенез українців. К., 2004. 230 с.;
2. Балушок В. Коли ж народився український народ // Дзеркало тижня. №15. 2005;
3. Балушок В. Як русини стали українцями // Дзеркало тижня. №27. 2005.
4. Баран В. Давні слов'яни. К., 1998. 333 с.;
5. Баран В. Велике розселення слов'ян // Археологія. 1998. №2. С.30-37;
6. Баран В., Баран Я. Історичні витoki українського народу. К., 2005. 208 с.;
7. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с
8. Драгоманов М. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / Упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Міщук Р. - К., 1991. - 688 с.; Драгоманов М. Положение и задачи науки древней истории // <http://izbomyk.org.ua/drag/drag03.htm>
9. Етногенез і розселення ранніх слов'ян // Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття. Навчальний посібник // Щодра О.; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. С. 103-115.
10. Залізняк Л. Походження українців за даними сучасної етнології // Дзеркало тижня. №24. 23 червня 2007. Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/pohodzhennya_ukrayintsiv_z_danimi_suchasnoyi_etnologiyi-50459.htm
11. Залізняк Л. Проблема етногенези українців з позиції сучасної європейської етнології // Магістеріум. Археологічні студії. К., 2001. С.49-56
12. Півторак Г. Деякі методологічні проблеми дослідження етно- і глотогенезу східних слов'ян на сучасному етапі // Мовознавство. - 2010. - № 2-3. - С. 8-29;
13. Семенов О.М. Вступ до слов'янської філології: Навч. посібник для студентів ВНЗ. Суми, 2010.
14. Синиця Є. В., Терпиловський Р. В. Походження та рання історія слов'ян // Енциклопедія історії України: у 10 т. /

- редкол.: [В. А. Смолій](#) (голова) та ін. ; [Інститут історії України НАН України](#). К. : [Наукова думка](#), 2012. Т. 9: С. 639. 944 с.
15. Титова О. Дніпро-донецька культурно-історична спільність // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2004. Т. 2: Г-Д. С. 413.
16. BERANOVÁ, Magdalena. Slované. Praha: Libri, 2000. (чес.)
17. KLANICA, Zdeněk. Počátky Slovanů. Praha: Futura, 2009. (чес.)
18. [Розповідь доктора філології Костянтина Тищенка про етногенез слов'ян на основі дослідження їх словникового фонду, зокрема топонімів \[Архівовано 8 жовтня 2016 у Wayback Machine.\]](#). // Фільм 3. «Споконвіку було слово» з циклу українських документальних фільмів [«Невідома Україна»](#), [«Київнаукфільм»](#), 1993.
19. [Археологія давніх слов'ян \[Архівовано 2 березня 2016 у Wayback Machine.\]](#), Інститут археології НАН України
20. [ПЕРШІ СЛОВ'ЯНСЬКІ АРХЕОЛОГІЧНІ КУЛЬТУРИ \[Архівовано 4 березня 2016 у Wayback Machine.\]](#)
21. Safařík Pavel Josef. Slovanské starožitnosti. - Praha, 1837. - 1005 s. // <http://books.google.ru/books?id=0sLUAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
- Safařík P.J. Slowanský národopis. - Praha, 1842. - 199 s. // <http://www.archive.org/details/slowansknrodopi00afgoog>
23. Téra M. Etnogeneze Slovanů: staré a nové otázky a spory
24. <https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/70366/Etnogeneze.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
25. Давні слов'яни <https://www.youtube.com/watch?v=UZNzsdS-swU>
26. Праслов'янська мова: поширитися, щоб померти
27. <https://www.youtube.com/watch?v=NtqkvrjnCLE>

Тема 6. Праслов'янська мова

План

1. Зміст терміна «праслов'янська мова».
2. Проблема балто-слов'янської мовної єдності
3. Періодизація історії праслов'янської мови.
4. Діалектне членування праслов'янської мови.

5. Поділ праслов'янської мовної території на діалектні зони: критерії, значення для сучасних класифікацій слов'янських мов.

Завдання для самостійної роботи

1. Чим відрізнялася праслов'янська мова від старослов'янської у просторі, часі та функціях?
2. Установіть хронологічні межі праслов'янської мови: скільки періодів виділяють, хто їх запропонував, за якими критеріями?
3. Які причини розпаду праслов'янської мови?
4. Охарактеризуйте діалекти праслов'янської мови.
5. Якими фонетичними рисами відрізнявся східний діалект праслов'янської мови від західного?
6. Чому західний діалект праслов'янської мови не можна вважати за прамову всіх західних слов'ян?
7. Окресліть на карті територію центрального під діалекту праслов'янської мови і покажіть усіх його сусідів.
8. Який зміст укладаємо у термін «прабатьківщина слов'ян»?
9. Які дані використовують науковці для встановлення найдавнішої території слов'ян?
10. Яку роль відіграє етимологічний аналіз лексики при встановленні найдавнішої території слов'ян?
11. Окресліть територію праслов'янської мови станом на 1 ст. н.е. в термінах фізичної географії.
12. Опишіть послідовність заселення слов'янами Балканського півострова.

Теми рефератів

1. Праслов'янська мова: її місце в індоєвропейській мовній сім'ї.
2. Фонетичні особливості праслов'янської мови: основні риси та еволюція.
3. Морфологічна система праслов'янської мови: відмінкові парадигми та граматичні категорії.
4. Словотвір праслов'янської мови: основні моделі та їх розвиток.
5. Синтаксис праслов'янської мови: прості й складні конструкції.
6. Лексика праслов'янської мови: спільнослов'янський і запозичений пласт.
7. Прабатьківщина праслов'янської мови: мовні докази та археологічні свідчення.

8. Внутрішня диференціація праслов'янської мови: передумови для виникнення окремих слов'янських мов.
9. Зв'язки праслов'янської мови з іншими індоєвропейськими мовами: спільні риси та відмінності.
10. Старослов'янські тексти як джерело для порівняльно-історичних досліджень.
11. Міграційні процеси та їх вплив на поширення праслов'янської мови.
12. Вплив зовнішніх факторів (римська експансія, Великі переселення народів) на ареал праслов'янської мови.
13. Мовна картина Центральної та Східної Європи на початку нашої ери: роль праслов'янської мови.

Література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
2. Залізник Л. Походження східних слов'ян //Дивослово. 2001. №3. С. 26 - 28.
3. Лер-Сплавинский Т. Конспект очерка этногенеза славян //Из польских славистических исследований. Серия 2, Варшава, 1963. С. 6-11.
4. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник.К.: Вища шк., 2001.255 с.
5. Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект.К.: "АртЕк", 2001.304 с.
6. Лозко Г. Українське народознавство. К.: Зодіак-ЕКО, 1995. 368 с.
7. Лучик В. В. Топонімія як один з аргументів середньонаддніпрянської теорії прабатьківщини слов'ян // Ciwilizacja-przestren-tekst: Słowianska topografia kulturova v języku i literaturze. Katowice, 2005. S. 173-183
8. Півторак Г.П. Праслов'янська епоха у світлі сучасних наукових даних //Мовознавство. 1982. №2.
9. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. К.: Вища шк., 1983.
10. Огієнко І. Праіндоєвропейська доба//У кн.: Історія української мови: Хрестоматія /Упрядн. С.Я.Єрмоленко, А.К.Мойсієнко. К.: Либідь, 1996. С. 138.
11. Ткачук О. Деякі аспекти проблеми походження української мови //Дивослово. 1999. № 4.
12. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології. Київ, 1988. 77 с.
13. Праслов'янська мова: поширитися, щоб померти
<https://www.youtube.com/watch?v=NtqkvrjnCLE>
14. Андрусак А. Лекція «Мова Давньої Русі»
https://www.youtube.com/watch?v=88_WxIxmTM

Тема 7.

Відомості про слов'ян, їх значення для вивчення етногенезу слов'ян

План

1. Відомості про слов'ян у античних авторів.
2. Археологічні дані про слов'ян (лужицька археологічна культура, поморська археологічна культура, пшеворська археологічна культура, зарубинецька археологічна культура)
3. Мовні зв'язки давніх слов'ян із сусідніми народами.

Завдання для самостійної роботи

1. З'ясуйте, які історичні відомості про найдавніші слов'янські племена містяться у працях грецьких і римських істориків. Дайте коротку характеристику цим історичним відомостям.
2. У чому специфіка стосунків слов'ян дописемного періоду з фінською групою народів?
3. Хто такі венеди і з яких джерел наука черпає відомості про них?
4. Хто такі анти? Що відомо науці про час, місце і спосіб їх життя?
5. Як описує Йордан слов'ян? У якій праці?
6. Яких слов'ян описує Прокопій Кесарійський і що нового сповіщає про них?
7. Що таке пшеворська археологічна культура і які її найхарактерніші ознаки? Де вона була поширена та кому належала?
8. Розкрийте основні ознаки, давність, територію та етнічну належність пам'яток Зарубинецької археологічної культури?
9. Що таке черняхівська археологічна культура і які її найхарактерніші ознаки? Де вона була поширена та кому належала?
10. Поміркуйте, до яких археологічних культур причетні праслов'яни. Опишіть їх роль для подальшого розвитку слов'ян
11. Охарактеризуйте мовні зв'язки слов'ян з готами. Коли, де і за яких умов контактували слов'яни з готами?
12. Про що свідчать лексичні грецизми у праслов'янській мові?
13. З яких сфер і якими шляхами проникали у праслов'янську мову латинські слова?
14. Випишіть з етимологічного словника по п'ять слів грецького, готського, тюркського походження, поясніть їх значення.
15. Заповніть таблицю "Запозичення з грецької, латинської, тюркських мов", вставивши у відповідну колонку слова: огірок, кесар, диван, тапчан, кепський, коляда, слюсар, фортуна, гарбуз, панахида, череда,

кавун, брама, гнідий, монастир, буланій, логіка, мак, конгрес, козак, люлька, пельмені, трагедія, Венера, диявол, кип'яток, ложка, щогла, Олексій, Андрій, Микола.

16. Яка роль етимології та ономастики у вивченні історії слов'ян? Підтвердіть її прикладами.

17.3 якими народами взаємодіяли давні слов'яни за свідченнями лексичних запозичень?

Теми рефератів

1. Археологічні культури (пшеворська, зарубинецька, черняхівська) як свідчення поширення праслов'янської мови
2. Роль контактів із сусідніми народами у формуванні територіального ареалу праслов'янської мови
3. Етно-лінгвістичні контакти праслов'ян із германськими, балтськими та іранськими народами
4. Праслов'янська мова на перехресті цивілізацій: мовні контакти і запозичення на ранніх етапах розвитку
5. Археолінгвістика: на перетині мови та археології у вивченні праслов'янського простору
6. Писемні джерела античних авторів про слов'ян: що вони розповідають про мову і території?
7. Етно-лінгвістичні контакти праслов'ян із германськими, балтськими та іранськими народами.
8. Взаємодія слов'янських мов з мовами індоєвропейських народів: історія та еволюція.
9. Вплив германських мов на розвиток слов'янських мов у період раннього середньовіччя.
10. Мовні контакти слов'ян з фінно-угорськими народами: наслідки для лексики та граматики.
11. Вплив тюркських мов на слов'янські народи у період Великих переселень народів.
12. Балканські мовні зв'язки: як вплинули грецька та румунська мови на слов'янські мови.
13. Слов'янські мови та їх взаємодія з балтськими: спільні риси та відмінності.
14. Історія контактів слов'ян із кельтськими народами: мовні сліди в слов'янських діалектах.
15. Мовні впливи в Україні: взаємодія старослов'янської мови та східних сусідів.

16. Роль торгових шляхів у розповсюдженні лексичних запозичень між слов'янами та арабами.
17. Взаємодія старослов'янської мови з латинською та її вплив на розвиток релігійного лексикону.

Література

1. Архангельська А.М. Мовна картина світу у слов'янській фразеології //Слов'ян. вісн. 1998. Вип.1.С.210-213.
2. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. К.: Наук. думка, 1966. 588 с.
3. Кондрашов Н.А. Славянские языки: Учебн. пособие для студентов филол. спец. пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1986. 239 с.
4. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика //Відродження. 1994.№8. С.56-59.
5. Куриленко В.М. Коспект лекцій з історичної граматики української мови (Вступ, фонетика). Глухів: ГДПУ, 1999. 35 с.
6. Лєснова В.В., Найрулін А.О. Історична граматика української мови: Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання факультету української філології. Луганськ. 2001. 31 с.
7. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник. К.:Вища шк., 2001. 255 с.
8. Майборода А.В. Старослов'янська мова. К.: Вища шк., 1975, 294 с.
9. Трохимович К.К. Практикум з порівняльної граматики слов'янських мов. Фонетика. Львів: В-во Львівського університету, 1960. 227 с.
10. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології. К.:НМК ВО, 1988. 77 с.
11. <https://www.youtube.com/watch?v=VlqZ-T73K9g>
12. Андрус'як А. Лекція «Мова Давньої Русі»
https://www.youtube.com/watch?v=88_WxIxbMTM

Тема 8.

Матеріальна культура давніх слов'ян

План

1. Структура родоплемінного суспільства праслов'ян
2. Матеріальна культура давніх слов'ян.
3. Житло, побут, їжа.
4. Одяг, тканини, прикраси.
5. Сільськогосподарське виробництво, транспорт.
6. Ремесла.

7. Збиральництво, мисливство, рибальство, бджільництво

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть традиційні культури (польові й городні), які вирощували давні слов'яни.
2. Назвіть свійських тварин та птицю, яких розводили слов'яни.
3. Охарактеризуйте основні еволюційні етапи слов'янського житла: за яким планом будувалося, з яких матеріалів, якими були функції їх окремих частин?
4. Поміркуйте, як відобразилася у праслов'янській мові матеріальна культура. Покажіть це на прикладі реконструйованої лексики.

Література

1. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с.
2. Карпенко Ю. О. Чи існував скотарський період слов'янського язичництва? // Мовознавство. 1996. № 2-3. С. 12-17.
3. Козак Д. Н. Венеди // Світогляд (133—173 с.) К., 2008. 470 с.
4. BERANOVÁ Magdalena. *Slované*. Praha: Libri, 2000. 311 s.
5. CHROPOVSKÝ Bohuslav. *Slované : historický, politický a kulturní vývoj a význam*. Praha: Tisková agentura Orbis, 1989. 341 s.
6. KLANICA Zdeněk. *Počátky slovanského osídlení našich zemí*. Praha: Academia, 1986. 259 s.
7. KLANICA Zdeněk. *Počátky Slovanů*. Praha: [s.n.], 2009. 183 s.
8. Domy Slovenov: <http://www.hradiska.sk/2011/07/domy-slovenov.html>
9. <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html>
10. Слов'янські культури в європейській цивілізації: [зб. ст.] / [відп. ред. В. І. Наулко]; Укр. славіст. центр НАН України та М-ва освіти і науки України, Київ. ін-т «Слов'ян. ун-т». Київ: Київ. ін-т «Слов'ян. ун-т», 2001. 399 с.

Теми рефератів

1. Вивчення стародавніх слов'янських культур у працях Любора Нідерле
2. Житло давніх слов'ян: архітектурні особливості та будівельні матеріали.

3. Знаряддя праці та ремесла у матеріальній культурі давніх слов'ян.
4. Одяг давніх слов'ян: тканини, прикраси та символіка.
5. Археологічні знахідки та їх роль у вивченні матеріальної культури слов'ян.
6. Слов'янські поселення: розкопки, типи поселень і їх функціональне призначення.
7. Роль гончарства у побуті та економіці давніх слов'ян.
8. Кухня давніх слов'ян: харчові звички та технології приготування їжі.
9. Слов'янська металургія: розробка та використання металів у давньослов'янському суспільстві.
10. Культові споруди та предмети релігійного призначення в матеріальній культурі давніх слов'ян.
11. Торгівля і обмін: як матеріальна культура давніх слов'ян відображала їхні економічні зв'язки з іншими народами.

Тема 9.

Уявлення давніх слов'ян про природу та навколишній світ.

Слов'янське язичництво

План

1. Основні засади уявлень давніх слов'ян про навколишній світ.
2. Слов'янське язичництво.
3. Пантеон слов'янських богів.
4. Слов'янська демонологія.
5. Традиції слов'ян .

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняйте описане в тексті свято з українськими. Чи є спільні елементи? Чи є різниця? Чим це зумовлено?
- 2.

A) Největším svátkem Vianoc je 1. svátek vianočný (25. decembra) – deň Kristovho narodenia, i keď história nevie presne určiť, kedy sa naozaj narodil. Na Štedrý deň sa zvykne držať pôst, ktorý končí východom prvej hviezdy. Deťom sa vravelo, že ak vydržia do večere nič nejst', uvidia zlatú hviezdu alebo zlaté prasiatko. Kým deti chystajú vianočný stromček, gazdinky pečú, varia a chystajú rôzne dobroty na štedrovečerný stôl. Medovníčky či iné koláče majú už napečené

niekoľko dní dopredu. Jedlá, ktoré sa podávajú sa líšia podľa zvykov a tradícií v rôznych regiónoch Slovenska. Spravidla však na bohato prestretom štedrovečernom stole nesmie chýbať chlieb, cesnak, med, obľátky, kapustnica, ryba, zemiakový šalát, opekance (pupáky, bobaľky), koláče, ovocie. Po večeri sa spievajú koledy, rozbaľujú vianočné darčeky, na ktoré sa nielen deti veľmi tešia. Mnoho ľudí sa zúčastňuje polnočnej omše, aby oslávili narodenie Ježiša Krista a zaspievali si najkrajšiu vianočnú pieseň „Tichá noc, svätá noc“. 25. decembra a 26. decembra rodiny často zostávajú spolu, idú do kostola alebo navštevujú svojich príbuzných a priateľov. (словац.)

b) 24. prosince se schází celá rodina na slavnostní večeři se speciálním postním jídlem, která je důležitou součástí oslav Vánoc. Při večeři jsou všichni svátečně oblečení a jídelna je vyzdobena. Na stole může být ubrus s vánočním motivem a zapálené svíce. S jídlem se čeká, až bude shromážděna celá rodina. V některých rodinách se připravuje o talíř víc pro nečekanou návštěvu. Před večeří se všichni společně nahlas pomodlí nebo zpívají. K večeři, která v minulosti musela být postní, se podává ryba, obvykle kapr. Kapr jako postní a zároveň i chutné jídlo se velmi rozšířil ve městech 16. století, což byl jeden z podnětů pro vznik rožmberského rybníkářství. V 19. století se i v českých zemích uchytil způsob kuchyňské přípravy kapra, původem z Rakouska. Tradiční večeře se skládá z [rybí polévky](#), [bramborového salátu](#) s [kaprem](#), který se připravuje jako [obalovaný a osmažený](#). Z některých částí (hlava, jikry, mlíčí, vnitřnosti, kosti se zbytky masa) se dělá oblíbená chutná [rybí polévka](#). Pojídání ryb zavedli už [Keltové](#), Slované měli na štedrovečerní večeři pečené prase.

3. Охарактеризуйте основні засади язичницьких уявлень слов'ян про навколишній світ.
4. У чому полягала особливість язичництва у давніх слов'ян? Використовуючи мовні факти, охарактеризуйте його основні етапи й організацію культів.
5. Хто входив до язичницького пантеону богів, і що говорять про них теоніми?
6. Якими були уявлення давніх слов'ян про демонів? Прокоментуйте етимологію їхніх назв.
7. У чому полягає сутність народного календаря давніх слов'ян?
8. Як відобразилися язичницькі елементи в християнських святах і звичаях?

Теми рефератів

1. Фольклор і міфологія як відображення процесів етногенезу слов'ян
2. Слов'янські боги та божества: пантеон язичницьких богів та їхній вплив на світогляд давніх слов'ян.
3. Уявлення давніх слов'ян про природу: взаємозв'язок між людиною та природою в язичницькому світі.
4. Світогляд давніх слов'ян: розуміння світу, космосу та природи через міфи та легенди.
5. Роль священних місць у слов'янському язичництві: ліси, річки та гори як об'єкти поклоніння.
6. Слов'янські свята та обряди: як язичницькі традиції відображають ставлення до природи та циклічність часу.
7. Тварини в слов'янському язичництві: символіка та релігійне значення.
8. Міфологічні образи у слов'янському язичництві: повір'я про духів природи та деміургічні сили.
9. Слов'янська календарна система та її зв'язок з природними циклами: обряди, що відзначають зміни в природі.
10. Роль вогню в ритуалах та віруваннях давніх слов'ян.
11. Перехід від язичництва до християнства: як змінилася релігійна уява слов'ян про природу та навколишній світ.

Література

1. Архангельська А.М. Мовна картина світу у слов'янській фразеології //Слов'ян. вісн. 1998. Вип. 1. С. 210 - 213
2. Войтович В. М. // «Українська міфологія». Київ: вид. «Либідь». 2002 р. 664 с.
3. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I-III / Відпов. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 403 с.
4. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень //Мовознавство. 2001. №5. С. 48 - 63.
5. Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу: Істор.-реліг. моногр. Вид. друге.- К.: АТ "Обереги", 1994.
6. Історія слов'янських народів (Центральна та Південно-Східна Європа, від найдавніших часів до кінця XVIII століття). Методичні рекомендації /Лобас Т.В.-Луганськ: Альма матер, 2002. 46 с.
7. Карпенко Ю. О. Чи існував скотарський період слов'янського язичництва? // Мовознавство. 1996. № 2-3. С. 12-17.
8. Козак Д. Н. Венеди // Світогляд (133—173 с.) К., 2008. 470 с.

9. Слов'янські культури в європейській цивілізації: [зб. ст.] / [відп. ред. В. І. Наулко] ; Укр. славіст. центр НАН України та М-ва освіти і науки України, Київ. ін-т «Слов'ян. ун-т». — Київ: Київ. ін-т «Слов'ян. ун-т», 2001. — 399 с.
10. MÁCHAL J. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. S. 3.
11. TÉRA, Michal. *Perun: Bůh hromovládce*. Červený Kostelec: Pabel Mervart, 2009. S. 234.
12. VÁŇA Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. S. 55–56.
13. Jiří Atweri, Slované pohanství dnes, Vlivy novopohanství na společnost i jednotlivce, Magisterská diplomová práce, 2007, s. 48 [online]. Masarykova univerzita v Brně [cit. 2008-06-28]. [Dostupné online](#).
14. PUHVEL Jaan. *Srovnávací mytologie*. Praha: Lidové noviny, 1997. S. 274.
15. PITRO, Martin, VOKÁČ, Zdeněk, Bohové dávných Slovanů, ISV, Praha, 2002
16. GIEYSZTOR, Aleksander. *Mytologie Slovanů*. 1. vyd. Praha: Argo, 2020. 408 s. (Historické myšlení; sv. 85).
17. PROFANTOVÁ, Naďa; PROFANT, Martin. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2004. 2.vyd. Praha, 2007.
18. <https://www.youtube.com/watch?v=v4rSxpwqpdE>

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Слов'янська філологія, її компоненти.
2. Слов'янські народи і мови (загальна характеристика).
3. Етнонім "слов'яни".
4. Етнічна близькість слов'янських народів.
5. Слов'янські літературні мови, їх типологічна характеристика.
6. Особливості алфавітів слов'янських народів.
7. Виникнення слов'янської філології.
8. Періодизація історії слов'янської філології.
9. Основні культурні та наукові центри слов'ян.
10. Дослідження в галузі слов'янської філології (Й.Добровський, В.Копітар, О.Востоков, І.Шафарик).
11. Наукова діяльність І.Срезневського, О.Потебні та ін.
12. Внесок Ф.Міклошича, Г.Ягича у вивчення слов'янських мов.
13. Слов'янська філологія у другій половині XIX ст.
14. Наукова діяльність академіка О.Шахматова, І.Бодуена де Куртене та ін.
15. Дослідження українських науковців у галузі слов'янської філології.
16. Слов'янська філологія у XX столітті.
17. Організація слов'янознавчих кафедр в університетах.
18. Славістика у неслов'янських країнах.
19. Актуальні завдання славістики XXI ст.
20. Слов'янські країни, народи, особливості їхніх мов.
21. Етнічна та генетична близькість слов'янських народів.
22. Класифікація слов'янських мов.
23. Слов'янські мови серед інших індоєвропейських мов.
24. Етнонім "слов'яни", пошуки прабатьківщини слов'ян.
25. Спільноіндоєвропейська мова – спільна мова всіх індоєвропейських народів.
26. Територія розселення слов'ян. Дунайсько-Карпатська теорія.
27. Вісло-Дніпровська теорія розселення слов'ян.
28. Вісло-Одерська теорія розселення слов'ян.
29. Розширення території праслов'янської мови на початку нашої ери.
30. Заселення Балканського півострова.
31. Відомості про слов'ян у античних авторів. Римські автори.
32. Відомості про слов'ян у готських джерелах.
33. Відомості про слов'ян у візантійських авторів.
34. Відомості про слов'ян у східних авторів.

- 35.Мовні зв'язки слов'ян з іншими народами. Слов'яно-готські мовні відносини.
- 36.Запозичення з грецької та латинської мов.
- 37.Слов'яно-фінські мовні відносини.
- 38.Слов'яно-тюркські мовні відносини.
- 39.Праслов'янська мова як спільна прамова всіх слов'ян.
- 40.Періодизація історії праслов'янської мови.
- 41.Діалектне членування праслов'янської мови.
- 42.Мовні зв'язки слов'ян із сусідніми народами.
- 43.Мовні процеси праслов'янської мови та їхні наслідки в сучасних слов'янських мовах.
- 44.Археологічні дані про слов'ян. Лужицька археологічна культура.
- 45.Поморська археологічна культура.
- 46.Культура підкльошових поховань.
- 47.Пшеворська археологічна культура.
- 48.Зарубинецька археологічна культура.
- 49.Черняхівська археологічна культура.
- 50.Матеріальна культура давніх слов'ян періоду родового ладу.

ЗРАЗКИ МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Модульна контрольна робота №1

I. Тестові завдання.

1. Скільки груп мов виділяють у складі індоєвропейської сім'ї?

а) 15; б) 10; в) 7; г) 25.

2. Які мови становлять моногрупи індоєвропейської мовної сім'ї?

а) індоарійська, іранська, кельтська;

б) грецька, албанська, вірменська;

в) германська, балтійська, албанська.

3. Які мови входять до південної підгрупи слов'янських мов:

а) польська, чеська, словацька, верхньолужицька, словінська;

б) українська, російська, білоруська, староукраїнська, старобілоруська, давньоруська;

в) болгарська, македонська, сербохорватська, словенська, вимерла старослов'янська, давні форми болгарської, сербської мов.

4. Які мови входять до західної підгрупи слов'янських мов?

а) польська, чеська, словацька, верхньолужицька, нижньолужицька, серболужицька, вимерла полабська, старопольська, старочеська, словінська;

б) болгарська, македонська, сербохорватська, словенська;

в) українська, російська, білоруська, староукраїнська, старобілоруська, давньоруська.

5. Які мови становлять східну підгрупу слов'янських мов?

а) болгарська, македонська, сербохорватська, словенська;

б) російська, українська, білоруська, староукраїнська, старобілоруська, давньоруська;

в) польська, чеська, словацька, верхньолужицька.

6. До якої підгрупи слов'янських мов індоєвропейської сім'ї належить українська мова?

а) західна; б) східна; в) південна

7. Який серед поданих критеріїв спорідненості вважається найпереконливішим, але найважчим для застосування?

а) морфологічний; б) лексичний; в) фонетичний.

8. Назвіть прізвище російського філолога, автора досліджень з мовознавства, літературознавства, мистецтвознавства, міфології і фольклористики:

а) І. Бодуен де Куртене; б) Ф. Буслаєв; в) Г. Ягич.

9. Який український філолог досконало володів понад шістдесятьма мовами?

а) Кримський; б) Богородицький; в) Потебня.

10. Назвіть прізвище словенського мовознавця, одного із фундаторів порівняльно-історичного вивчення граматики і лексики слов'янських мов:

а) Міклошич; б) Виноградов; в) Богородицький.

11. Назвіть прізвище чеського і словацького вченого, одного із фундаторів методу порівняльного вивчення слов'янських мов:

а) Олександр Востоков; б) Павло Шафарик; в) Памва Беринда.

12. Назвіть прізвище чеського славіста, який заклав основи наукової славістики:

а) І. Срезневський; б) Й. Домбровський; в) Г. Ягич.

II. Охарактеризуйте кожну з сучасних слов'янських мов за такою схемою:

а) у яких країнах вона поширена; б) скільки носіїв у неї; в) коли вперше зафіксована у писемній формі; г) який алфавіт використовує; ґ) які соціальні функції виконує.

Модульна контрольна робота №2

I. Тестові завдання.

1. На які діалектні групи ділиться праслов'янська мова?

а) західну і східну; б) північну і південну; в) південну і західну; г) східну і північну.

2. Скільки років тривав період праслов'янської мови?

а) 3000 років; б) 7000 років; в) 2500 років.

3. Міграційна і автохтонна теорії – це теорії походження:

а) слов'ян; б) старослов'янської мови; в) західного діалекту.

4. У розвитку мови на які сполуки перетворилися сполуки ort, olt, ert, elt:

а) rot, lot, ret, let; б) tor, tol, ter, tel; в) tro, tlo, tre, tle.

5. Які мови становить західна діалектна група?

а) північнослов'янська; б) південнослов'янська; в) західнослов'янська; г) східнослов'янська.

6. Які мови становить східна діалектна мова?

а) східнослов'янську і південнослов'янську; б) північнослов'янську і західнослов'янську; в) південнослов'янську і північнослов'янську; г) східнослов'янську і західнослов'янську.

7. Коли почалися контакти слов'ян з готами?

а) у кінці II ст. н.е., коли готи просуваються в напрямі північно-західного Причорномор'я; б) у середині IV ст. н.е., коли готи воювали проти антів; в) у кінці I ст. н.е., коли готи з'явилися у пониззі Вісли.

8. Який характер мали слов'яно-романські мовні контакти?

а) торговельний та військовий; б) військовий та адміністративний; в) виробничо-побутовий та торговельний.

9. Які відомості лягли в основу Дунайсько-Карпатської теорії розселення слов'ян?

а) розповідь Літописця Нестора; б) розповідь у Баварській хроніці XIII ст.; в) розповідь польських середньовічних хроністів.

10. Хто з учених славістів відстоював Вісло-Дніпровську теорію походження слов'ян?

а) П.Й. Шафарик, С.М. Соловйов, О.Л. Погодін; б) П.Й. Шафарик, Я. Розвадовський, Л.Нідерле; в) П.Й. Шафарик, Л.Нідерле, О.М. Трубачов.

11. Які аргументи використовують прихильники Вісло-Одерської теорії походження слов'ян?

а) дані матеріальної культури; б) свідчення античних авторів; в) мовні дані.

12. Назвіть хронологічні рамки Зарубинецької археологічної культури:

а) кін. II ст. до н.е. – поч. II ст. н.е.; б) кін. III ст. до н.е. – поч. III ст. н.е.; в) початок першого тисячоліття н.е.

II. Окресліть територію праслов'янської мови на початку нашої ери у термінах фізичної географії.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Форми поточного контролю: усне опитування, виступи студентів під час обговорення питань, підготовка рефератів, презентацій.

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється на *практичних заняттях*. Практичні заняття передбачають тематичну перевірку засвоєння студентами теоретичних питань курсу, перевірка самостійної роботи студентів та виконаних індивідуальних завдань. *Самостійна робота* включає: опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до практичних занять.

До *індивідуальної роботи* у процесі вивчення навчальної дисципліни відносяться творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання, зокрема: підготовка **презентацій, рефератів, доповідей**; анотація опрацьованої наукової літератури, статей, досліджень.

Критерії поточного контролю *Поточний контроль навчальних досягнень* упродовж семестру здійснюється за такими *критеріями*:

- опрацювання в повному обсязі змісту тем практичних занять та активна участь у всіх видах навчальної діяльності під час заняття – 30 балів;
- виконання завдань *індивідуальної роботи* – 20 балів.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються на основі якості виконання вказаних завдань. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля, – 50 балів.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількіс ть	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількіс ть	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	8	30
Індивідуальні завдання	4	20	4	20

(презентація, реферат, тощо)				
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання під час практичних занять

Теоретичні знання з курсу «Вступ до славістичних студій» перевіряються й оцінюються за результатами усної відповіді на питання практичних занять, що складені у відповідності до змісту навчальної програми.

Критерії оцінювання навчальних досягнень під час практичних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота здобувача, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується літературознавчою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота здобувача, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується літературознавчою термінологією. Але в процесі розкриття окремих питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому деякі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота здобувача, який відтворює значну частину навчального матеріалу, розкриває його основний зміст, виявляє елементарні знання з тематики курсу. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

2 бали	Оцінюється робота здобувача, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання курсу.
1 бал	Оцінюється робота здобувача, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота здобувача, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його розкрити, не розуміє змісту теоретичних питань та не вміє на практиці застосовувати ці знання.

Критерії оцінювання реферату

Оцінка	Критерії оцінювання
5 балів	Виконані всі вимоги до написання й захисту реферату: позначені проблема й обґрунтована її актуальність, зроблений аналіз різних точок зору на проблему й логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення, дані правильні відповіді на додаткові питання
4 бали	Виконані всі формальні вимоги до написання й захисту реферату: витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення. Проблема позначена, але не достатньо обґрунтована її актуальність, зроблений короткий аналіз різних точок зору на проблему й викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита достатньо повно, дані правильні відповіді на додаткові питання
3 бали	Основні вимоги до реферату і його захисту виконані, але при цьому допущені недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутні логічна послідовність у судженнях; не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні; на додаткові питання дає неповні відповіді
2 бали	Є істотні відступи від вимог до реферування. Зокрема: тема розкрита лише частково; допущені фактичні помилки в змісті реферату або при відповіді на додаткові питання; відсутній висновок

1 бал	Тема реферату не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми
0 балів	Реферативна робота не виконана

Критерії оцінювання доповіді /презентації

Оцінка	Критерії оцінювання
5 балів	Відображена світоглядна позиція здобувача, його погляд на сутність проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, у зв'язках і з обґрунтуваннями, з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Робота логічна, послідовна, композиційно чітка. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти та теоретичні відомості.
4 бали	Представлено власну точку зору при розкритті проблеми. Проблема розкрита з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки й обґрунтування не присутні або явно не простежуються). Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти.
3 бали	Проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів. Власна думка не достатньо аргументована фактами
2 бали	Представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без необхідної аргументації.
1 бал	Проблема не розкрита або дана інформація не в контексті завдання
0 балів	Завдання не виконано.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

До модульного контрольного оцінювання допускаються всі студенти. При визначенні оцінки за модуль враховуються результати модульної контрольної роботи (МКР) та поточного контролю під час практичних занять, самостійної роботи.

Модульна контрольна робота складається з 2-х частин: теоретичного блоку розписових питань (2 питання - 20 балів) та блоку тестових завдань (30 балів).

Студент має право підвищити оцінку за підсумковий модульний зріз, складаючи залік.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни **«Вступ до славістичних студій»** здійснюється у формі заліку, який проводиться в усній формі шляхом співбесіди.

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали усі види обов'язкових практичних робіт, передбачених робочою програмою, а також підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Студент, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку принаймні до показника FX (≥ 35 балів) під час чергування викладача на кафедрі. Без такого покращення він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

Відповідно до **«Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсових) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті»** (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов /за ред. О.С.Мельничука. - К.: Наук. думка, 1966. – 588 с.
2. Історія української мови: Хрестоматія /Упрядн. С.Я.Єрмоленко, А.К.Мойсієнко. - К.: Либідь, 1996.-231 с.
3. Леута О.І. Старослов'янська мова: Підручник.-К.: Вища шк., 2001.-255 с.
4. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: Підручнику. – К.: ВЦ «Академія», 2008.- 344 с.
5. Майборода А.В. Старослов'янська мова. -К.: Вища шк., 1975.-294 с.
6. Майборода А.В., Коломієць Л.І. Старослов'янська мова. Зб. вправ і завдань. -К.: Вища шк., 1992, - 168 с.
7. Мови Європи. Календар на 2001 рік. (За матеріалами Лінгвістичного навчального музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка.) /Уклад.К.М.Тищенко.-К.: "Кальварія", 2001. - 20 с.
8. Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі "спільної колиски".-К.: Видавн. центр "Академія", 2001. - 152 с.
9. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських мов: етнологічні та граматичні параметри. - Д.: Наука і освіта, 1998. – 324 с.
- 10.Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології.-К.: НМК ВО, 1988. – 77 с.

Додаткова література

(підручники, посібники, монографії, збірники)

- 10.Баран В.Д. Давні слов'яни. - К.: Альтернативи, 1998. – 336 с., з іл.
- 11.Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: Навч. посібн. - К.: Вищ. шк., 1991. – 231 с.
- 12.Горбач О. Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських //Горбач О.Зібрані статті. III. Історія української мови. - Мюнхен, 1993. - С. 4-30.
- Жовтобрюх М.А., Волох О.Т. та ін. Історична граматики української мови. - К., 1980.
- 13.Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Скляренко В.Г. Історія української мови. Фонетика. - К.: Наук. думка, 1979. - 367 с.

- 14.Зеленько А.С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми, процедури дослідження мови: Посібник. - Вид. 2-е, перероблене. - Луганськ: Альма-матер, 2002. – 283 с.
- 15.Зеленько А.С. З історії лінгвістичних вчень. – Луганськ: Альма-матер, 2002. – 226. с.
- 16.Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу: Істор.-реліг. моногр. Вид. друге.- К.: АТ "Обереги", 1994.
17. Історія слов'янських народів (Центральна та Південно-Східна Європа, від найдавніших часів до кінця XVIII століття). Методичні рекомендації /Лобас Т.В.-Луганськ: Альма матер, 2002. - 46 с.
- 18.Канигін Ю. Шлях аріїв: Україна в духовній історії людства: Роман-есе. - К.: Україна, 1997. – 325 с.
- 19.Кононенко П.П. Українознавство: Підручник. - К.: Либідь, 1996. – 384 с.
- 20.Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. - К.: Вид.центр "Академія", 2000.
- 21.Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. - К.: Вид.центр "Академія", 1999. – 288 с.
- 22.Куриленко В.М. До ареології та стратиграфії північних (поліських) говорів. - Глухів: РВВ ГДП, 2001. – 184 с.
- 23.Лєснова В.В., Найрулін А.О. Історична граматики української мови: Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання факультету української філології. - Луганськ. 2001. – 31 с.
- 24.Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект.К.: "АртЕк", 2001. 304 с.
- 25.Матвієнко А.М. Рідне слово. К.: "Просвіта", 1994. 221 с.
- 26.Мосенкіс Ю.А. Трипільський прасловник української мови. К.: НДІТІАМ, 2001. 80 с.

Статті

1. Ажнюк Б.М. Слов'янські і неслов'янські запозичення в мові української діаспори //Мовознавство. - 1998. - №2-3. – С. 145-160.
2. Андерш Й.Ф. Про співвідношення чеського літературного мовлення і відображення його в “Чесько-українському словнику” //Мовознавство. - 1991. - №5. - С. 19-23.
3. Архангельська А.М. Мовна картина світу у слов'янській фразеології //Слов'ян. вісн.- 1998. - Вип. 1. - С. 210 - 213.

4. Баландіна Н. Функціональний потенціал чеських прощань //Рідний край. - 2002. - №2(7). - С. 44-49.
5. Вінценз А. До проблеми українсько-польських мовних контактів //Мовознавство. - 1991. - №5. - С. 37-41.
6. Глущенко В.А. Щоб знати мову, треба знати її історію. //Відродження. - 1994. - №9. - С. 66-68.
7. Грищенко А.П., Їжакевич Г.П. Актуальні проблеми слов'янської соціолінгвістики //Мовознавство, 1983. - № 2. - С. 13- 15.
8. Даниленко Л.І. Лексико-семантичні інновації в сучасній чеській мові //Мовознавство. – 2001. - №3. – С.104-112.
9. Данилюк А. Дорогами українського Полісся – до прабатьківщини слов'ян //Берегиня. – 1994. – № 2-3. – С. 75-80.
10. Довбня Л.Є. Корифей філологічної науки (Про О.Потебню) //Відродження, 1995. - №9. - С. 75 - 76.
11. Довбня Л.Є. Молоде та зелене. Семантичні зміни праслов'янських прикметників, що позначають колір, у російській, українській та чеській мовах //Відродження, 1994. - №12. - С. 71 - 73.
12. Єрмоленко С. Українська мова серед інших слов'янських //Дивослово. – 2001. - №5. – С. 18 - 21.
13. Єрмоленко С.Я. Стилїстика сучасної української літературної мови в контексті слов'янських стилістик //Мовознавство. - 1998. - №2 - 3. - С. 25 - 36.
14. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень //Мовознавство. - 2001. - №5. - С. 48 - 63.
15. Залізняк Л. Походження східних слов'ян //Дивослово. – 2001. - №3. – С. 26 - 28.
16. Залізняк Л.Л. Етногенез українців, білорусів та росіян //Пам'ять століть. - 1996. - №2.
17. Зубов М.І. Слов'янська квазітеонімія старшої доби: рожаниця і род //Мовознавство. - 1998. - №2-3. - С. 161 - 168.
18. Карпенко О.П. Відбиття праслов'янської лексики в поліській гідронімії //Мовознавство, 1992. - № 1.
19. Карпенко Ю.О. Українська гіпотеза //Мовознавство, 1993. - №5.-С. 3-9.
20. Коломієць В.Г. Етимологічне гніздо доточити "приєднати" у слов'янських мовах. //Мовознавство.-1992.- № 1.
21. Коломієць Б.Т. Типологічні риси української літературної мови на фоні інших слов'янських // Мовознавство. – 1992. - №4. – С. 3 – 10.
22. Кондзеля О.С. Проблеми граматики слов'янських мов у науковій спадщині О.О. Потебні //Слов'ян. вісн. - 1998. - Вип. 1. - С. 214 - 218.

- 23.Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика //Відродження. - 1994. - №8. - С. 56 - 59.
- 24.Кравчук А.М. Реалізація семантики власної назви в польській ономастичній фразеології //Мовознавство. – 2001. - №2. – С. 26 - 34.
- 25.Красуський М. Древность малороссийского языка //Индоевропа.-1991. - №1. - С. 8 - 39.
- 26.Лукінова Т.Б. Із спостережень над семантикою s-основ //Мовознавство, 1983.- № 6. - С. 51-57.
- 27.Манакін В.М. Деякі питання контрастивної лексикології слов'янських мов //Мовознавство. –2003. –№4 .– С.26-37.
- 28.Марченко Т.Я. Походження назв рослин у сербській мові //Мовознавство. - 1994. - №6. - С. 68-73.
- 29.Миронова Г.М. Мотивація термінів східнослов'янської народної архітектури в етнолінгвістичному висвітленні //Мовознавство. - 1991. - №4. - С. 21-30.
- 30.Німчук В.В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови.- К.: Наук.думка. 1992.
- 31.Нікітіна Ф.О. Якою була наша прамова? (Огляд версій її походження) //Відродження. - 1995. - №10. - С. 55-61.
- 32.Онкович Г. Лінгвоукраїнознавство на уроках розвитку мовлення. //Укр. мова і літ. в шк. - 1993. - № 2.
- 33.Паламар Л. Методологічні основи формування мовної особистості //У зб.: Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу україністів. - Х.: Око, 1996. - С. 57-60.
- 34.Пасемко І. Славістика та українознавство: Історичні перехрестя //Дивослово. – 1999. - 10. - С. 18-21.
- 35.Печерна Г. Мова - генетичний код (Замітки з історії української мови). //Укр. мова і літ. в шк. - 1993. - № 2.
- 36.Півторак Г.П. Занепад зредукованих ь, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов //Мовознавство. - 1998. - №2/3. - С. 3-14.
- 37.Півторак Г.П. Праслов'янська епоха у світлі сучасних наукових даних //Мовознавство. - 1982. - 2.
- 38.Радчук В.Д. Мова в Україні: стан і перспективи // Мовознавство. – 2002. - №2 - 3. – С. 39 – 43.
- 39.Русанівський В.М. Єдиний мовно-образний простір української ментальності //Мовознавство. - 1993.- N 6. - С. 3-13.
- 40.Русанівський В.М. Міждисциплінарна наука славістика //Мовознавство. - 1983. - 2. - С. 3-12.

41. Русанівський В.М. Мова в нашому житті. - К.: Наук.думка, 1989. – 112 с.
 42. Селіванова О.О. Пареміологічні парадокси в східнослов'янських мовах //Мовознавство. – 2003. –№1 .– С.60-65.
 43. Семичинський С.В. У лабіринті версій (Де знаходилася мовна прабатьківщина індоєвропейських народів) //Відродження. - 1994. - №9. - С. 63-66.
 44. Скляренко В.Г. Етимологічні розвідки. 2. Чоловік //Мовознавство. – 1993. –№3 .– С. 16-22.
 45. Скляренко В.Г. Етимологічні розвідки. 2. Чоловік //Мовознавство. – 1992. –№5 .– С. 11-17.
 46. Степаненко М. З історії дослідження витоків української мови //Дивослово. – 2001. - №7. – С. 17-19.
 47. Стоянова Е.П. З історії нормування болгарської мови в Україні //Мовознавство. – 1993. - №3. – С. 60-65.
 48. Суслопаров М. Пелазгійська азбука //Космос древньої України. - К., 1992. - С. 138-141.
 49. Тараненко О.О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній Україні (на загальнослов'янському тлі) //Мовознавство. - 2003. - №2-3. - С. 30-55.
 50. Ткачук О. Деякі аспекти проблеми походження української мови //Дивослово. – 1999. - № 4.
 51. Черниш Т.О. До проблеми дослідження лексичних взаємозв'язків слов'янських мов //Мовознавство. – 1994. - №6. – С. 53-60.
 52. Шевельов Ю.О. О.Потебня і стандарт української літературної мови. //Мовознавство. - 1992. - №1.
 53. Яременко В. Якою ж мовою розмовляли київські князі? //Наука і суспільство. -1991. - №2. - С. 14-17.
1. ↑ Atweri J., *Slovanské pohanství dnes, Vlivy novopohanství na společnost i jednotlivce*, Magisterská diplomová práce, 2007, s. 48 [online]. Masarykova univerzita v Brně [cit. 2008-06-28]. [Dostupné online](#).
 2. ↑ [LAMPRECHT, Arnošt](#). *Praslovanština*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1987. 196 s. [Dostupné online](#). S. 13.
 3. ↑ TÉRA, Michal. *Perun: Bůh hromovládce*. Červený Kostelec: Pabel Mervart, 2009. [ISBN](#) 978-80-86818-82-5. S. 234. [Dále jen Téra].
 4. ↑ [VÁŇA, Zdeněk](#). *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. [ISBN](#) 80-7038-187-6. S. 55–56. [Dále jen Váňa].
 5. [BERANOVÁ, Magdalena](#), 2000. *Slované*. Praha: Libri. 311 s. [ISBN](#) 80-7277-022-5.

6. [BERANOVÁ, Magdalena](#). *Slované*. Praha: Libri, 2000. 311 s. [ISBN](#) 80-7277-022-5.
7. BOČEK, Vít. *Praslovanština a jazykový kontakt*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 436 s.
8. [CHROPOVSKÝ, Bohuslav](#). *Slované : historický, politický a kulturní vývoj a význam*. Praha: Tisková agentura Orbis, 1989. 341 s.
9. [GIEYSZTOR, Aleksander](#). *Mytologie Slovanů*. 1. vyd. Praha: Argo, 2020. 408 s. (Historické myšlení; sv. 85). [ISBN](#) 978-80-257-3218-2.
10. [KLANICA, Zdeněk](#), 2009. *Počátky Slovanů*. Praha: Futura. [ISBN](#) 978-80-254-5298-1.
11. [KLANICA, Zdeněk](#). *Počátky slovanského osídlení našich zemí*. Praha: Academia, 1986. 259 s.
12. KLANICA, Zdeněk. *Počátky Slovanů*. Praha: [s.n.], 2009. 183 s. [ISBN](#) 978-80-254-5298-1.
13. kniha o postavení slovanských národů v Rakousko-Uhersku : [ROVNIANEK, P. V.](#), [MAMATEY, A.](#) *Census a Slaviani*. Pittsburgh: [s. n.], 1910. [1 zv.] – dostupné online v [Digitální knihovně UKB](#)
14. kniha o pôvode Slovanov : [ROVNIANEK, P. V.](#) *Who are the Slavonians?* Pittsburg: Amerikánsko-slovenské noviny, [1982]. 27 s. – dostupné online v [Digitální knihovně UKB](#)
15. KOL. *Vznik a počátky Slovanů*. Svazek I. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956. 290 s.
16. MÁCHAL, Jan, *Bájesloví slovanské*, Votobia, Olomouc, 1995, [ISBN](#) 80-85866-91-9
17. [MÁCHAL, Jan](#). *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. [ISBN](#) 80-85619-19-9. S. 3.
18. MARVAN, J. *Jazykové milénium. Slovanská kontrakce a její český zdroj*, 2000.
19. NIEDERLE, Lubor, *Rukověť slovanských starožitností*, ČSAV, Praha 1953,
20. PETR, Jan. *Základy slavistiky*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 143 s
21. [PICKOVÁ, Dana](#). Počátky slovanských dějin (I. část). [Historický obzor](#), 1997, 8 (9/10), s. 200–207.
22. PICKOVÁ, Dana. Počátky slovanských dějin. (II. část). *Historický obzor*, 1997, 8 (11/12), s. 246–248. ISSN 1210-6097.
23. PICKOVÁ, Dana. Počátky slovanských dějin. (III.), Postup na východ. *Historický obzor*, 1998, 9 (5–6), s. 101–104. ISSN 1210-6097.

24. PITRO, Martin, VOKÁČ, Zdeněk, *Bohové dávných Slovanů*, ISV, Praha, 2002
25. TÉRA, Michal, *Perun - bůh hromovládce : sonda do slovanského archaického náboženství*, Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2009, [ISBN](#) 978-80-86818-82-5
26. VÁŇA, Zdeněk, *Svět slovanských bohů a démonů*, Panorama, Praha 1990, [ISBN](#) 80-7038-187-6
27. VEČERKA, Radoslav. *Základy slovanské filologie a staroslověštiny* [Večerka, 2002]. 5. nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 112 s. [ISBN](#) 80-201-2961-7.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

<https://institutes.lnu.edu.ua/slavonic-studies/> - Інститут славістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

<http://www.slu.cas.cz/> Slovanský ústav AV ČR (Інститут славістики Чеської академії наук)

<https://slavistika.phil.muni.cz/> - Інститут славістики філософського факультету Масарикового університету в Брно (Чеська Республіка)

<http://www.slavu.sav.sk/> Інститут славістики Словацької академії наук

<http://www.makedonskosonce.com/>

<http://gazetapolska.pl/>

<http://novycas.sk/>

<http://www.si-int-news.com/>

<http://www.3media.hr/>

<http://ctk.ceskenoviny.cz/>

http://www.fn.univ.gda.pl/structura-Wydzialu/Instytut_Filologii_Polskiej/pol.html

<http://paula.univ.gda.pl/wieslaw/fhifpzak.html>

<http://www.kul.lublin.pl/wnh/studia>

ДОДАТКИ

Матеріали для самостійної роботи

таблиця 1. СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ			
	Українська мова	Білоруська мова	Російська мова
Територія поширення (країни/ культурні центри)			
Кількість носіїв			
Писемні пам'ятки			
Зачинателі/основоположники мови			
Основні граматики та лексикографічні праці			
Діалектна основа мови/основні риси			
Поділ на діалекти			

таблиця 2. ЗАХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

	Словацька	Чеська	Польська	Верхньолужицька	Нижньолужицька
Територія поширення (країни, культурні центри)					
Кількість носіїв					
Писемні пам'ятки					
Зачинателі/основоположники мови					
Основні граматики та лексикографічні праці					
Діалектна основа мови/основні риси					
Поділ на діалекти					

таблиця 3. ПІВДЕНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

ПІВДЕНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ					
	Східна підгрупа		Західна підгрупа		
	Болга р-ська	Македо н-ська	Сербсь ка	Хорватсь ка	Словенсь ка
Територія поширення (країни, культурні центри)					
Кількість носіїв					
Писемні пам'ятки					
Зачинателі/основополож ники мови					
Основні граматики та лексикографічні праці					
Діалектна основа мови/основні риси					
Поділ на діалекти					

ТАБЛИЦЯ 4.

**АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО СЛОВ'ЯН (АРХЕОЛОГІЧНІ
КУЛЬТУРИ)**

	Лужицька археологіч на культура	Поморська археологіч на культура	Пшеворсь ка археологіч на культура	Зарубинець ка археологіч на культура	Черняхівсь ка археологіч на культура
Час існування					
Територія поширенн я					

Етнічний склад					
Матеріаль на культура					
Духовна культура					
Причини занепаду (якщо з'ясовано)					

ТАБЛИЦЯ 5.

МОВНІ ЗВ'ЯЗКИ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН

(запозичення у праслов'янський період!!!)

(за посібником *Вступ до слов'янської філології* П.П.Чучки)

Слов'яно- готські мовні зв'язки (германізми)	Запозичення з грецької мови	Запозичення із латинської мови	Слов'яно- фінські мовні зв'язки	Слов'яно- тюрські мовні зв'язки
Початок контактів:	Початок контактів:	Початок контактів:	Початок контактів:	Початок контактів:
Приклади:	Приклади:	Приклади:	Приклади:	Приклади:

ТАБЛИЦЯ 6.

ПИСЕМНІ СВДЧЕННЯ ПРО СЛОВ'ЯН В АНТИЧНИХ ДЖЕРЕЛАХ

АВТОР	ПЕРІО Д	ЯКІ ПРАСЛОВ'ЯНС ЬКІ ПЛЕМЕНА ОПИСАВ	ТЕРИТОРІЯ РОЗМІЩЕН НЯ ПЛЕМЕН	ОПИС СЛОВ'ЯНСЬК ИХ ПЛЕМЕН
Давньогрецьки й історик ГЕРОДОТ				
римський письменник, вчений ГАЙ ПЛІНІЙ СТАРШИЙ				
давньоримськи й історик й політ. діяч ПУБЛІЙ- КОРНЕЛІЙ ТАЦИТ				
давньогрецьки й астроном і географ КЛАВДІЙ ПТОЛЕМЕЙ				
готський літописець ЙОРДАН				
Візантійський історик і політичний діяч ПРОКОПІЙ КЕСАРІЙСЬК ИЙ				
візантійський історик				

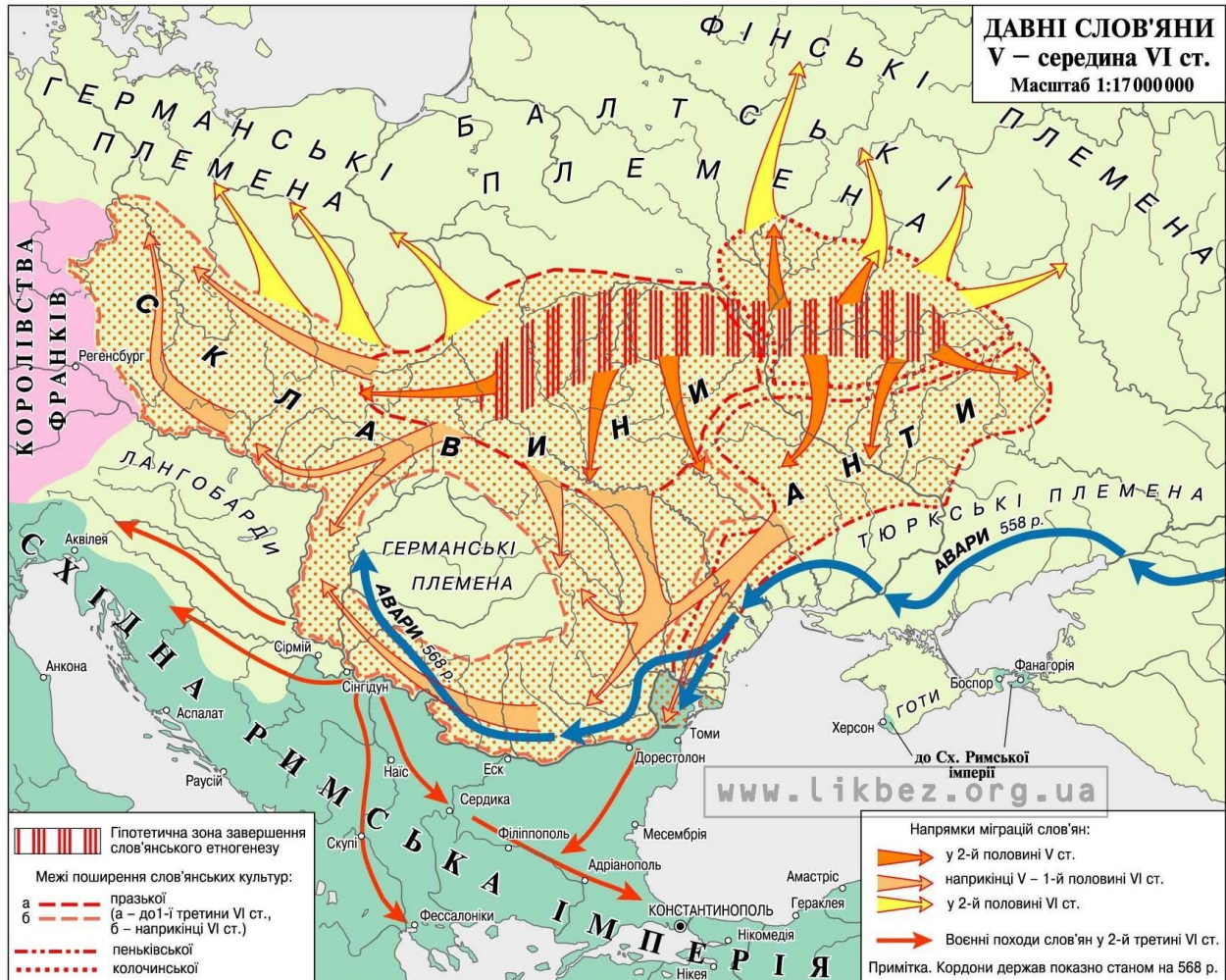
ПСЕВДО- МАВРИКІЙ				
---------------------	--	--	--	--

КАРТИ

Карта 1. Прабатьківщина слов'ян

Карта 2. Давні слов'яни в V-середині VI століття

Карта 3. Давні слов'яни в VI-VIII столітті

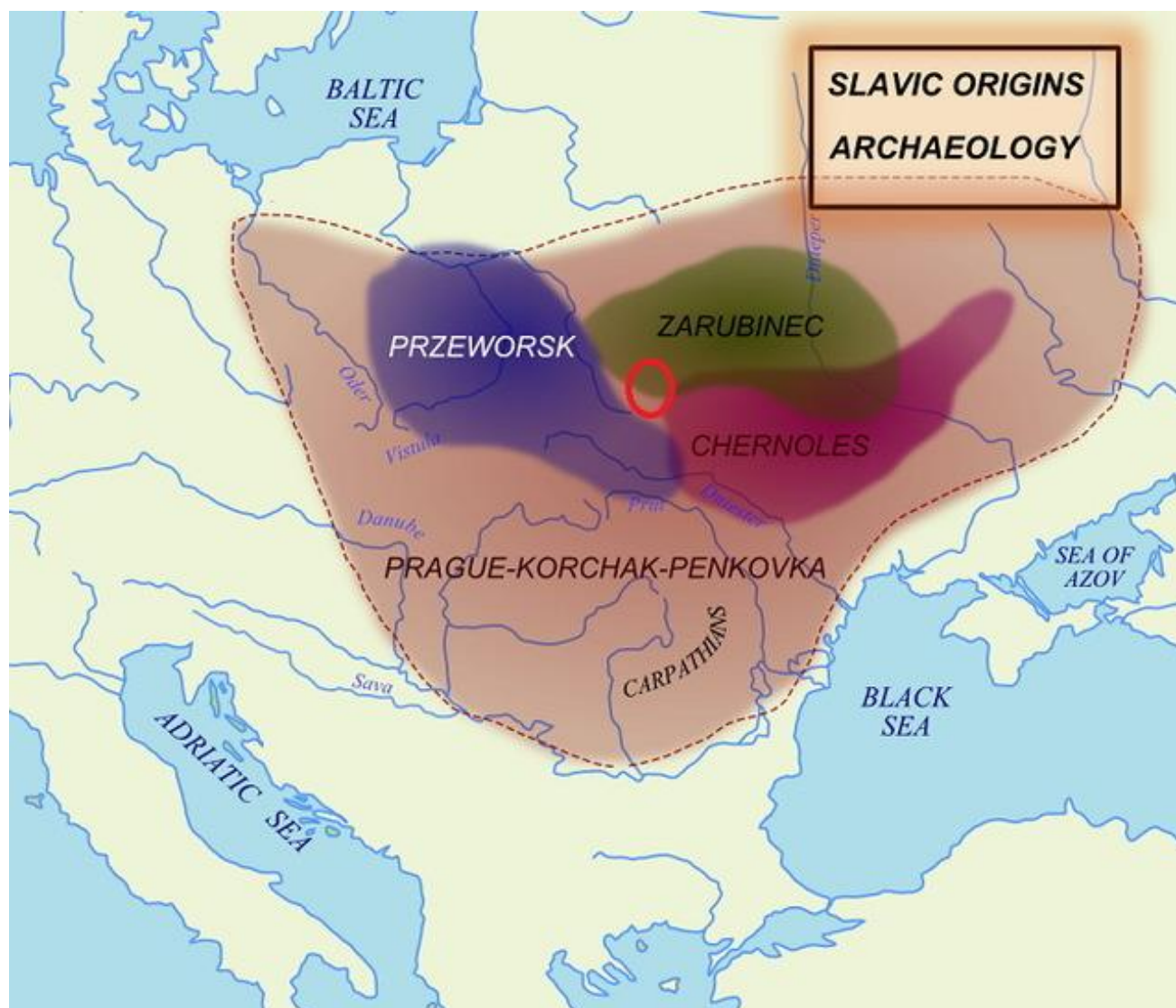
Карта 4. Давні слов'яни в IX столітті

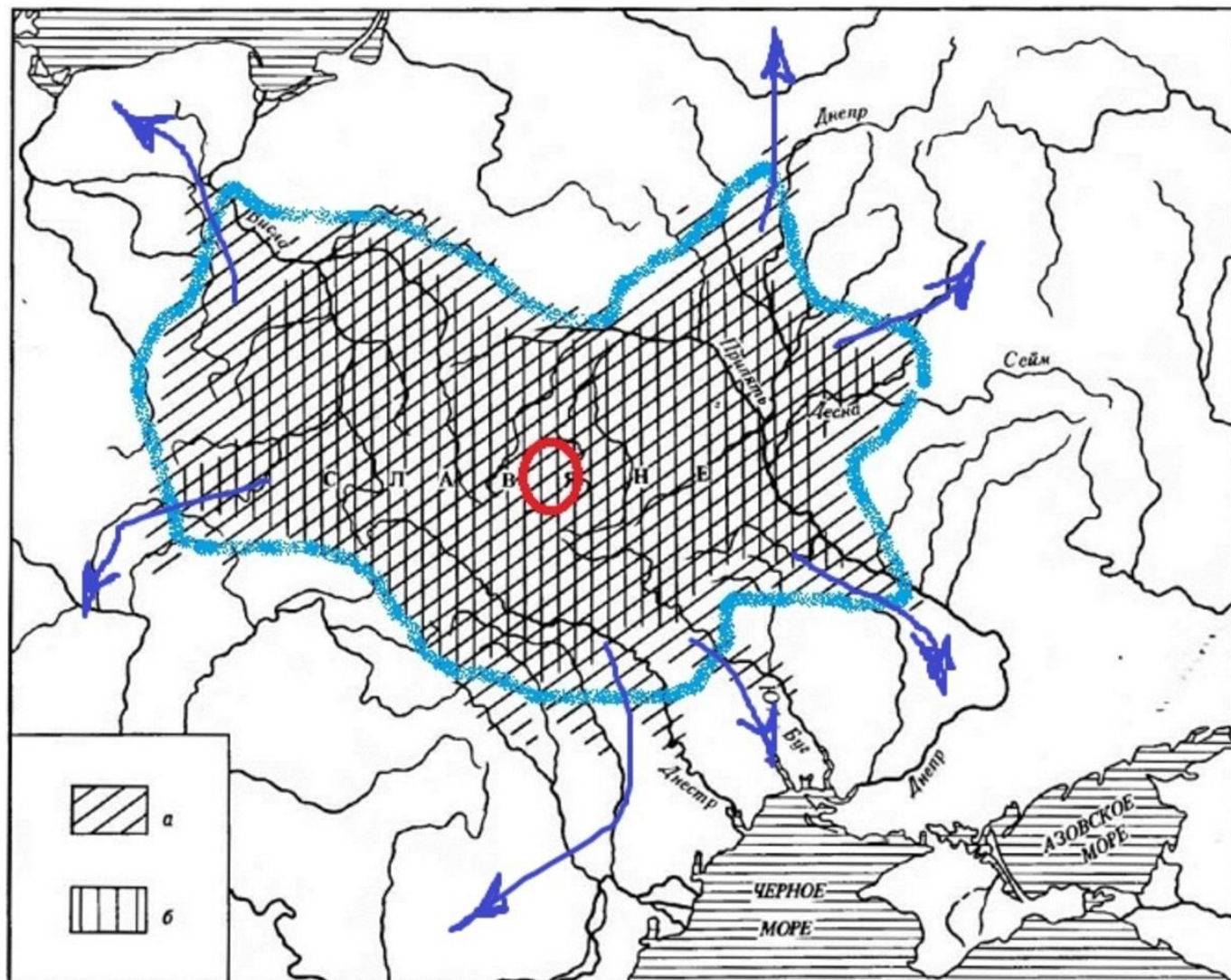
Карта 5. Слов'янські племена у VII-IX столітті

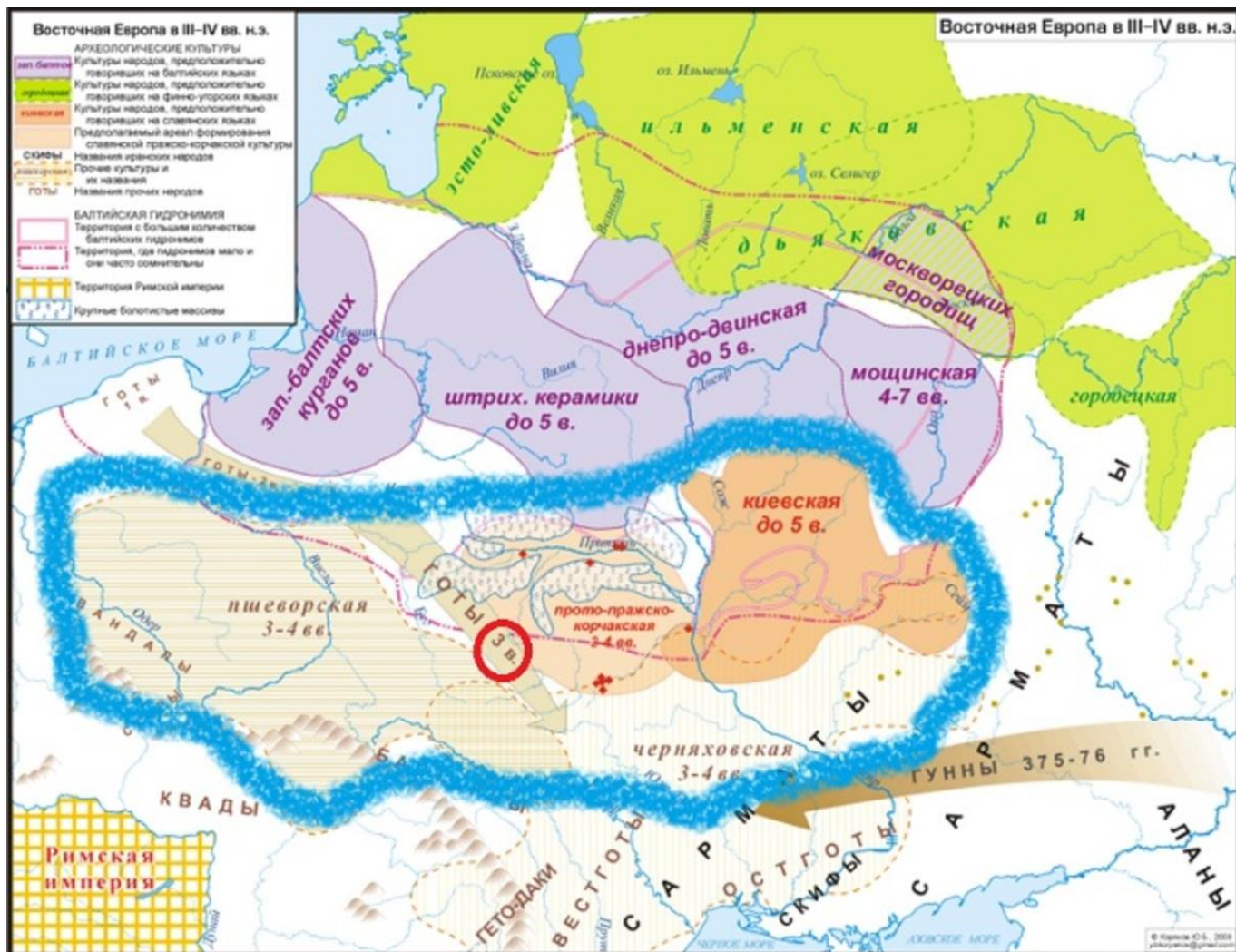
Карта 6. Прабатьківщина слов'ян

**Карта 7.. Ранні слов'яни за Л. Нідерле (з книги під редакцією
Рибакова Б.)**

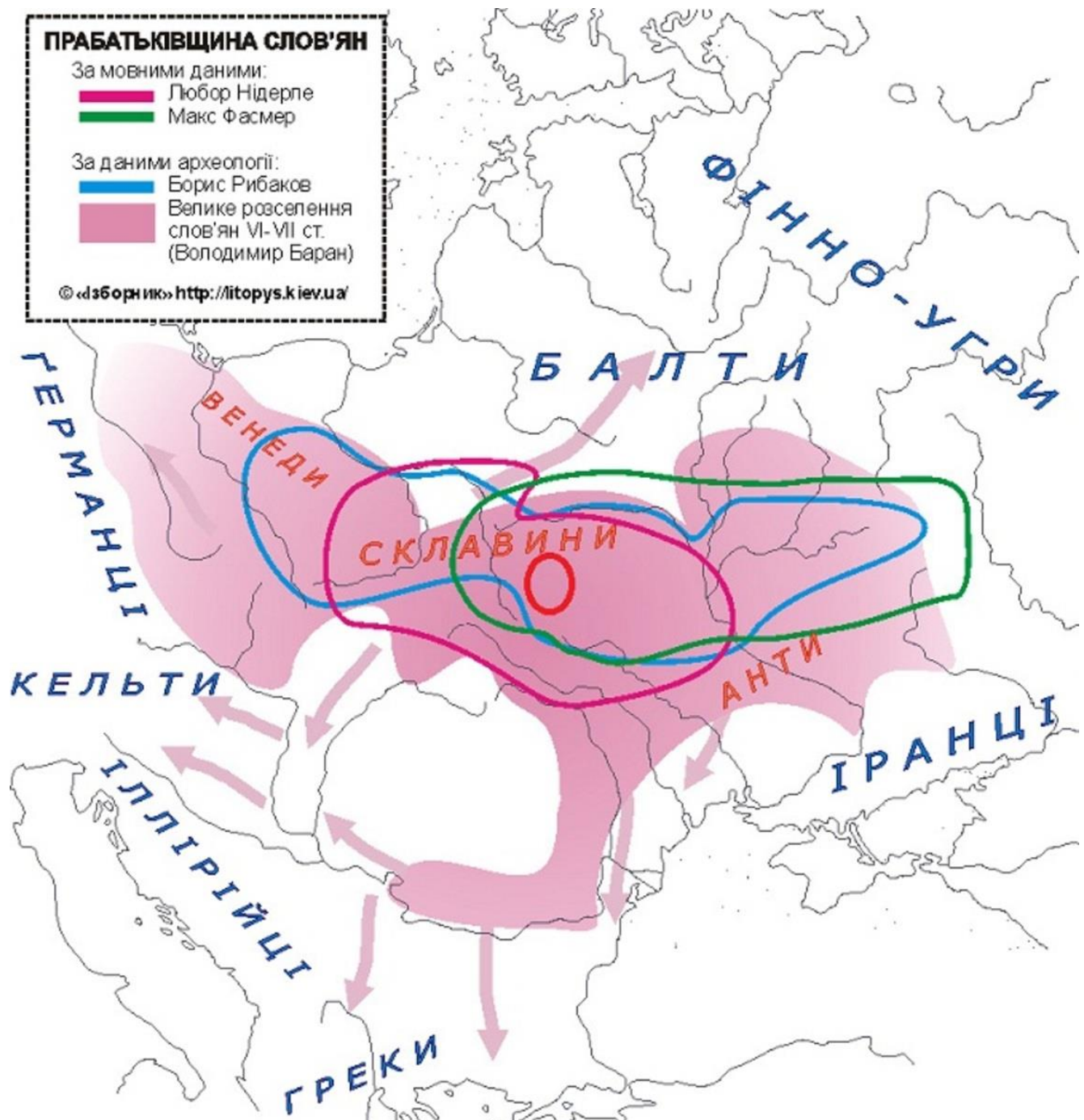
Карта 8. Слов'янські археологічні культури 3-4 ст.н.е. за даними сучасної науки

Карта 9. Слов'яни за Йорданом (готський історик 6 ст.н.е.)

Карта 10. Слов'янські культури і розселення слов'ян (Рибаков, Нідерле, Фасмер, Баран)

Карта

Карта